

Hayat Dürbünümde Kırk Sene 1941-1964 (2011)

Ayşe Kulin (1941-)

GENEL BAKIŞ

Ayşe Kulin bu eserinde, çocukluk anılarından başlayarak ilk eşi Mehmet Sarper ile olan evliliğini sonlandırdığı yirmili yaşlarının başına kadar uzanan yaşamını anlatmakta. Anlatı, Ankara, İstanbul ve Londra üçgeninde şekillenirken, yazarın aile çevresi üzerinden çok partili hayata geçiş sürecindeki Türkiye'nin sosyal ve siyasal atmosferi de görünür hâle gelir. Eser özellikle Kulin'in devlet görevinde bulunan babasının konumu aracılığıyla Demokrat Parti döneminin yarattığı politik gerilimlere değinir. Bununla birlikte, Kulin'in yetiştiği çevrede genç bir kadın olarak maruz kaldığı ailevi ve toplumsal baskılar, gündelik hayatın ataerkil yapısını ortaya koyar. Kılık kıyafet, eğitim ve sosyal ilişkiler gibi alanlarda karşılaştığı denetim, Kulin'in bireysel özgürlük arayışını belirleyen temel unsurlardan biri olarak öne çıkar. Bu bağlamda evlilik, genç Ayşe Kulin için bir kaçış ve bağımsızlık aracı olarak konumlanır. Ancak bu tercih, eğitim hayatının kesintiye uğraması ve erken yaşta annelik gibi sonuçlar doğurarak farklı bir bağımlılık biçimine dönüşür. Dolayısıyla eser, bireysel deneyimler üzerinden şekillenen bir yaşam anlatısı olmakla beraber, dönemin toplumsal yapısı, kadın kimliği ve özgürlük arayışı üzerine de bir bağlam sunar.

KİŞİLER

<i>Ahmet Reşat Yediç</i>	Ayşe Kulin'in annesinin büyük dedesi
<i>Behice Yediç</i>	Ahmet Reşat Yediç'in eşi
<i>Leman</i>	Ahmet Reşat ve Behice Yediç'in kızları, Ayşe Kulin'in anneannesi
<i>Mahir İhsan</i>	Leman'ın rahmetli eşi
<i>Sabahat</i>	Ahmet Reşat ve Behice Yediç'in kızları
<i>Bâlâ</i>	Sabahat'ın eşi
<i>Suat</i>	Ahmet Reşat ve Behice Yediç'in kızları
<i>Hilmi</i>	Suat'ın eşi
<i>Sitare</i>	Leman ile Mahir İhsan'ın kızı, Ayşe Kulin'in annesi
<i>Muhittin Kulin</i>	Ayşe Kulin'in babası
<i>Mehmet Sarper</i>	Ayşe Kulin'in eşi

SİNOPSİS

Ayşe Kulin anneannesinin annesinin dahi hayatta olduğu, anne tarafının epey kalabalık olan ailesinin fertleri arasında büyür. Çocukluğu babası devlet görevinde çalışan bir mühendis olduğu için Ankara'da geçse de İstanbul'da Nişantaşı'nda yaşayan annesinin ailesinden kopmaz. İlkokuldan sonra yatılı olarak Robert Kolej'e başlar ve gençlik yıllarını Ankara ile İstanbul arasında gidip gelerek sürdürür. Bu dönemde hem ilk duygusal ilişkilerini deneyimler hem de Nâzım Hikmet şiirleri ve Demokrat Parti karşıtı protestolar aracılığıyla siyasetle ilgilenmeye başlar. Fakat hem ataerkil değerler hem de Soğuk Savaş iklimi altında komünizm paranoyası nedeniyle her iki yönden de aile baskısıyla karşılaşır. Bu baskı altında kendi hayatını kurmak amacıyla genç yaşta karşısına çıkan ve ona bağımsız bir hayat vaadinde bulunan ilk kişiyle evlenir ve Londra'ya yerleşir. Burada eğitimine devam etmeye çalışırken kısa sürede iki çocuk sahibi olur. Ancak evliliğinde yaşadığı uyumsuzluklar giderek belirginleşir ve eğitim hedeflerinden uzaklaşır. Zamanla bu evlilik ona vadettiği özgürlüğü sağlamaz. İki çocuğun ardından Türkiye'ye döndükten sonra evliliğinin sürdürülemez olduğuna karar verir ve çocuklarını alarak babasıyla birlikte Ankara'ya döner.

OLAYLAR

Baba

Ayşe Kulin anlatısına kulağına duarlarla adını fısıldayan Suat teyzesinin onu bir haftalıkken babasının kucağına verdiği anı anlatarak başlar. Babasıyla tanıştığı o ilk anı hatırlıyormuşçasına babasını tarif eder. Babasının mavi gözleri ne kadar sıcaksa kavisli kaşları o denli ciddidir. Babası onu yirmi üç yaşındayken zengin kocasından, otuz altı yaşındayken de dört çocuğunun babasından ayrılmak istediğinde desteklemiştir. Ancak Ayşe kırk yaşındayken babası hastanededir. Babasını bırakmak istemediği için annesiyle hastane çekyatına sığışır. MR cihazı henüz hastanelerde olmadığı için ameliyatı varsayım üzerine yapılmıştır. Ancak ne ağrıları ne de kusmaları geçmiştir.

Bu yüzden Sitare Hanım gizlice hastane dışından doktor getirip Muhittin Bey'i muayene ettirir, kan aldırır. Londra'dan yeni döndükleri için tropikal bir hastalık kapmasından şüphelendiğinden gizlice bu testi bile yaptırır. Hiçbir hastalık çıkmayınca Ayşe duvara tam babasının göreceği hizada Neyzen Tevfik'in "Bin katır tepse dayanırdı naçiz bedenim, ne çare ki midemi katır değil, doktor tepti benim" sözünü asar. Annesi bunu görünce sinirlenir ama babası yattığı yerden gülümser.

Babası hastalanmadan üç gün önce onları Londra dönüşünde karşılamak için havalimanına gitmiştir. Yıllar önce kayınpederinin hediye ettiği Anadol'u kendi parasıyla Murat'la değiştirmiştir. Babasının buna ne kadar sevineceğini düşünür. Vivaldi'nin *Dört Mevsim*'ine ıslıkla eşlik ederken aniden bir motosikletin bariyerlere çarptığını ve sürücünün uçarak savrulduğunu görür. Arabayı sağa çekip diğer sürücüler gibi iner ama havalimanına yetişmesi gerektiği için geri döner. Karşısına çıkacak ilk iş yerine girip ambulans çağırmayı düşünürken ters yönden bir ambulansın geldiğini görünce rahatlar. Havalimanına gittiğinde bu olayı annesiyle babasına anlatmak istemese de annesi onun moralinin bozuk olduğunu anlayıp üsteleince anlatmak zorunda kalır. Babası Azerilerin kazaya "tesadüf" dediklerini, hayatın tesadüflerle dolu olduğunu söyler.

Babası hayatı boyunca hep uzaklarda çalışmıştır. O çocukken boş odalarda ışığı kapatmadığında elektrik santrallerinin ne zahmetlerle kurulduğunu, tabiata saygılı olmak gerektiğini söyleyip ondan ışığı kapatmasını ister. Ayşe elektrikle tabiat arasındaki bağı o zamanlarda anlayamaz. Yazın ailecek Ada'dayken babası bir haftalığına uğradığında plajdaki arkadaşlarından babasının beyaz vücudundan dolayı utanır. Bir gün Ankara'da ağaçlı bir yolda yürürken bir daldan çiçek koparmak ister. Babası koparmamasını söyler. Nedenini sorunca dalların da canı olduğu cevabını verir. Babası ampullere, tabağa alınan yemeğin ölçüsüne, kullanılmayan eşyalara ihtiyaç duyabilecek olanlara duyarlı, çalışkan bir adamdır.

Ayşe, babasından aldığı bu terbiye nedeniyle gönül kırmaktan korkan, ses getiren röportajlar yapamayan, çarpıcı başlıklar atamayan, kültür-sanat haberleriyle yetinen sıradan bir gazeteci olduğunu belirtir. Babasının ona Boşnakça kedicik anlamına gelen "Mâço" diye seslendiğini ama kedi gibi dişil, sokulgan, nankör ve tembel olmasını istemediğini, dolayısıyla bir ikilem yaşadığını kaydeder.

Narmanlı Apartmanı

Ayşe Kulin Nişantaşı'ndaki Narmanlı Apartmanı'nda 7 Eylül 1941 tarihinde dünyaya geldiğinde babası Toroslar'ın tepesinde bir şantiyededir. Bütün ülkeye savaş ekonomisi hâkimdir. Hemen her şeyin karaborsası mevcuttur. Ancak Narmanlı Apartmanı sarayı andıran mermer girişiyle görkemli bir apartmandır. Girişi Teşvikiye tramvay durağının önündedir. Hemen yanında Berna, Vehbi Bey, Aziziye, Erhan ve Zeki Paşa Apartmanları yer alır. Narmanlı Apartmanı'nın sahibi Erzurumlu Hacı Mustafa Efendi kızına mirasından pay vermeyince damadı Vehbi Bey de Vehbi Bey Apartmanı'nı inşa ettirmiştir. Ayşe Kulin, o yıllarda Anadolu'dan İstanbul'a kazandıkları parayı memleketlerinde harcayacak yer bulamayan ailelerin de göç ettiğini ve kendi yemeklerini, kokularını ve âdetlerini İstanbul'a taşımak yerine İstanbullu olmak için uğraştıklarını söyler.

Ayşe Kulin'in anneannesi Leman'ın babası Ahmet Reşat Yediç, kızı Leman eşini bir gece kalp kriziyle aniden yitirdikten, Sitare de evlenip Ankara'ya taşındıktan sonra Beyazıt'taki konağını satıp Nişantaşı'nda Narmanlı Apartmanı'ndaki altı odalı, yüksek tavanlı bu daireyi kiralar. Daireyi Nişantaşı'nda yaşayan diğer kızı Suat bulmuştur. Ancak burayı beğenmesinin sebebi kızının burada yaşaması olduğu kadar Osmanlı'nın son kabinesinde beraber çalıştığı ve benzerlik nedeniyle isimleri karıştırılan Ahmet Reşit Bey'in konağının da Nişantaşı'nda bulunmasıdır. Yoksa her ne kadar geniş bir daire olsa da konaktaki eşyaları bu daireye sıkıştırmak zorunda kalmışlardır. 1900'lerin başında ortaya çıkan yemek odası kültürüne uygun olmayan konakta hole yerleştirdikleri yeni yemek masasını burada da mecburen hole yerleştirmek zorunda kalırlar.

Evleri değişmiş olsa da yanlarından eksik olmayan kişilerden biri Sütne diye hitap ettikleri Mehpare Hanım'dır. Uzaktan akraba olan Mehpare Hanım Ahmet Reşat Bey'in yeğenlerinden biriyle evlenir ancak eşini Kurtuluş Savaşı'nda kaybettikten sonra yeniden evlenene kadar Ahmet Reşat Bey'in himayesinde kalır. Behice Hanım Sabahat'ı emzirirken sütü yetmeyince aynı dönemde hamile kalan Mehpare Hanım emzirir. Böylece "Sütanne"nin kısaltılmışı "Sütne" olur. Behice Hanım ile Mehpare Hanım'ın baş başa kalınca konuştukları konulardan biri Sabahat'in yasak aşkıdır.

Suat'ın eşi Hilmi enişte akşamları Ahmet Reşat Bey'le sohbete gelir. Bir akşam, İstanbul Milletvekili Galanti Efendi ile İzmir Musevilerinin temsilcisi Baba Gomel'in gayrimüslimlere vergi getirileceğinden bahsettiğini duyduğunu anlatır. Baba Gomel'in "Siz koyunun postunu kırpacağınıza koyunu kesmeye kalkıyorsunuz" dediğini belirtir. Ahmet Reşat Bey savaş tehlikesi altındaki hükümetin orduyu neyle besleyeceğini sorar. Hilmi enişte bunları kendisine aktaran kişinin bir ordu mensubu olduğunu, kendisinin de böyle düşündüğünü söyler. Muhittin Bey bu yükün sadece gayrimüslimlere yüklenmesini doğru bulmadığını söyler. Hilmi enişte ordu mensubu olan arkadaşının gayrimüslimlerin askerlikten muaf tutulduğu için sermaye sahibi olabildiğini, şimdi kendilerinden istenen şeyin dökülen kanların bedeli bile olamayacağını dediğini aktarır. Muhittin Bey bunu doğru bulmaz. Ahmet Reşat Bey İsmet İnönü'yü kastederek fedakârlığı sadece gayrimüslimlere yüklerse "O sağıra bunu gün gelir ödetirler" der ve odasına gider.

Ahmet Reşat Bey gidince Hilmi enişte bu sefer Sabahat'in yasak aşkı hakkında konuşmaya başlar. Sabahat okulda âşık olduğu Ermeni genci Aram'dan vazgeçmediği için kimseyle evlenmemiştir. Sabahat bir iş için Kıbrıs'a gönderilmiş, Aram askerlik için Aşkale'ye sürülmüştür ama aşkları bitmemiştir. Ahmet Reşat Bey, Aram'ın Müslüman olması koşuluyla izin verecek gibi olmuştur ama araya Mahir Bey'in vefatı girince konu kapanmıştır. Hilmi enişte Ayşe'nin doğumuyla eve dolan neşe sayesinde konuyu tekrar açmak ister. Akşam Hilmi enişte, Suat teyze ve Leman Hanım Ahmet Reşat Bey'le konuşmak için odasına gider.

Behice Hanım heyecanlanınca astım krizi tuttuğu için yanlarına gitmez. Mehpare Hanım'la konuşmaya başlayınca Behice Hanım "Dişi köpek kuyruk sallamasa" der. Sitare Hanım ayağa kalkıp kuyruğunu sallayan köpek taklidi yaparak Ayşe'yi Muhittin'e verir. Biraz sonra Suat odadan çıkıp Aram'ın Müslüman olması koşuluyla evlenmelerine izin çıktığını haber verir. Sitare, "Aram"ın "İbrahim"e döneceğini söyleyerek alay eder.

Ankara

Ayşe Kulin, hastane odasında refakatçi sedirine uzanınca annesiyle Sabahat teyzesi fısıltıyla konuşmaya başlar. O da Ankara günlerini düşünür. İstanbul'dan Ankara'ya gidişlerini hükmünü kaybeden Osmanlı'nın hüznünün sindiği dede evinden cumhuriyetin kalkınma fikrine hizmet eden mühendisin evine gidiş olarak anlamlandırır. Annesi Sitare doğumdan kırk gün sonra Muhittin'in kardeşinin ayarladığı Alman mürebbiiyle Ankara'ya gider. Muhittin garda Alman mürebbiyeyi görünce rahatsız olur. Ancak kardeşi, kendi çocuklarını yetiştiren bu kadının üç aylık maaşını peşin ödediği için yapacak bir şeyi yoktur. İri Alman mürebbiye üç oda bir salondan oluşan evde o kadar sırtır ki üç ay sonra işten ayrılır.

Nikâh

Ahmet Reşat Bey'in on beş yıllık inadı sonunda kırılmıştır. Kızı Sabahat'ın bir gayrimüslimle evlenmesini istemese de Aram'ı sever. Aram dürüst, güvenilir, çalışkan ve sempatik bir adamdır. Müslüman olma koşulunu kabul eder. Fakat Sabahat ileride bu nedenle suçlanmaktan çekindiği için buna itiraz eder. Aram dindar biri olmadığı için din değiştirmenin onun için bir fark yaratmayacağını, asıl önemli olanın hayatı onunla paylaşabilmesi olduğunu söyler. Böylece ona uygun bir isim arayışı başlar. İbrahim, Armağan gibi isimler düşünülür. Sabahat ise Bâlâ isminde karar kılar. Aram Balayan Bâlâ Bala olacaktır.

Bâlâ, isim seğiminin ardından Hilmi enişteyle birlikte müftülüğe gider ve Müslüman olur. Sünnet konusu ailenin kadınları arasında şaka yollu konuşulsa da ciddi anlamda ne konuşulur ne de gerçekleşir. Nikâh işlemleri için başvuru yapmaya gittiklerinde memur "On milyonun içinde kendine bir Müslüman koca bulamadın mı" diye sorunca Sabahat sinirlenip adamı şikâyet edeceğini söyler. Bâlâ araya girerek onu sakinleştirir. Nitekim kendi ailelerinin bile gönülsüzlüğünü anlamazdan gelmek zorundadırlar.

Sabahaat'in annesiyle babası nikâha gelmeyeceğini söyleyince nikâhları sadece iki şahidin huzurunda kıyılır. Ancak Sabahaat'in ablaları Leman ile Suat son anda sürpriz yaparak ona bir inci kolye, damada da kol düğmesi hediye eder. Nikâhtan çıkıp Narmanlı Apartmanı'na gittiklerinde Behice Hanım anahtar biçimindeki elmas broşunu çıkarıp Sabahaat'a takar. Sabahaat için ne çeyiz hazırlanır ne mobilya alınır ne de herhangi özel bir harcama yapılır. Ahmet Reşat Bey'in torunu Sitare'nin düğününü yaptıktan sonra yeni bir düğün daha yapacak gücü yoktur. Kendi ailesi dışında ölen kardeşinin çocuklarını, Sütüne Mehpare Hanım'ın ailesini ve eski emektarlarını da koruyup kollamaya çalışır. Ancak aslında bütün yaptığı kuyruğu dik tutmaya çalışmaktır. Fakat Sabahaat'in da böyle beklentileri olmaz. Evlendikten sonra balayına bile gitmezler.

Şehirlerarası telefon görüşmeleri saatler aldığı için tüm bu olup bitenler Ankara'ya gönderilen detaylı mektuplarla aktarılır. Sitare nikâha gidip gitmeme konusunda kararsız kalınca Muhittin annesiyle babasının bile kararsız kaldığı bir durumda Ankara'dan nikâh için İstanbul'a gitmenin uygun olmayacağını söyler. Ayrıca Ayşe'nin de tren yolculuğu boyunca kömür kokusundan rahatsız olacağını söyler. Bunun üzerine Sitare gitmekten vazgeçer.

Ayşe Kulin, kömür kokusunu hep çok sevdiğini. Haydarpaşa Garı kömür kokmasa da Ankara Garı'nın daima kömür koktuğunu ve bu kokudan çok hoşlandığını not eder. Hatta bir insan hayatının ilk beş on yılını nerede geçirmiş olursa olsun orayı hep sevgiyle hatırlayacağını belirtir. Ankara onun için böyle bir anlam taşır. Üstelik ülkenin en okumuş insanları burada yaşar. O yüzden elitistler değil ama mecburen elitlerin kentidir burası.

Soysal Apartmanı

Kızılay Meydanı'na bakan evlerinden Atatürk'ün naaşının Anıtkabir'e naklini, Yunan Kral ve Kraliçesi Paul ile Frederika'nın resmigeçidini, Endonezya'nın ilk başkanı olan Sukarno'nun Ankara ziyaretini ve Adnan Menderes'in tartaklandığı protestoları izlerler. Evleri Sosyal Apartmanı'nın B Blok'undadır. Ayşe ortaokula başlayana dek burada yaşarlar. Ortaokul yıllarında da yine aynı apartmanın başka bloğuna taşınırlar.

İki ayrı caddeye yayılan, dört girişi bulunan, kaloriferli ve haftada bir gün sıcak su verilen, sakinlerinin çoğunun memur olduğu Soysal Apartmanı'nda yaşayan çocuklar apartmanın önündeki boş arsada ve civarında sokaklarda oynarlar. Ayşelerin yaşadığı bloğun bodrum katında Madam Marga Dans Okulu, giriş katında da Süreyya Pavyonu bulunur. Apartmanda yaşayan tüm kızlar Madam Marga'nın öğrencileridir.

Hamile Kalmak

Ayşe'nin beraber oyun oynadığı arkadaşlarından biri Hukuk Profesörü Hikmet Belbez ile Bedia Hanım'ın ondan üç yaş büyük oğlu Tahir'dir. Tahir ilkokuldan sonra Almanya'ya gönderilir. Ayşe, annesiyle onlara gittiği bir gün Tahir'in orada olmaması nedeniyle huysuzlanınca Bedia Hanım ona bir fotoğraf albümü verir. Ayşe, Tahir'in izci kıyafetiyle çekilmiş bir fotoğrafını gizlice alır. Gece uyumadan önce fotoğrafı öper. Evlerinde çalışan Hanife'yle gizli gizli okudukları dergi *Yelpaze*'de okuduğu bir hikâyede Gina adlı kız Bruno adlı çocuğu öptükten sonra hamile kalmıştır. Ayşe bu hikâyeyi okuyunca kendisinin de hamile kaldığını düşünür. Uzaktan akrabaları olan Yurdanur adlı on beş on altı yaşlarındaki bir akrabalarının evine gider, onun bakkalda olduğunu öğrenince doğruca bakkala yönelir. Onu bulunca anlatacaklarını kimseye söylememesi için yeminler ettirdikten sonra hamile kaldığını söyler. Yurdanur bunun duyar duymaz hemen ağzını kapatır. Ayşe de o zaman ağlamaya başlar. Sonra olanları anlatınca Yurdanur kahkahalara boğulur ve çocuğun nasıl yapıldığını detaylıca anlatır. Ayşe dinlediklerinden dolayı hem utanır hem tiksinti duyar. Akşam eve gittiğinde yemek yerken nasıl hamile kaldığını sorar. Babası çocukları anneler doğurduğu için bu soruyu annesine sormasını söyler. Annesi Allah'ın bebeği annenin karnına koyduğunu söyleyince Ayşe de buna inanmayı tercih eder. Ancak erkek arkadaşlarıyla oynarken artık daha çekingen bir çocuk olur.

Yetenek Arayışı

Ayşe annesinin isteğiyle haftada iki gün birer saatten piyano dersi almaya başlar ancak piyanodan hiç hoşlanmaz. Sonunda hocası "Bu çocukta kulak yok" der. Bu sefer annesi başka yetenek aramaya başlar. Bir gün resim defterlerini karıştırırken Ayşe'nin resim yapabildiğine ikna olur. Resim dersi dermesi için Muhittin Bey'in halasının torunu Ferruh Başağa'yı çağırırlar. Ferruh Bey onun karşısına bir vazo koyup çizmesini ister. Ayşe diğer resimlerinde olduğu gibi bir ev, evin önüne de ağaçlar ve insanlar çizer. Ferruh Bey tekrar vazoyu çizmesini söyler. O yine bir ev, ağaçlar ve insanlar çizer.

Ferruh Bey yine vazoyu çizmesini ister, bu sefer çizer. Ferruh Bey böylece resim dersi vermeye ikna olur, Muhittin Bey'e de Ayşe'nin kalabalık bir aile özlemi duyduğunu söyler.

Ayşe Kulin babasının o yıllarda anca bir çocuğun sorumluluğunu alabilecek kadar kazandığı için başka çocuk yapmadığını ve o yıllarda babasının karşılayabildiği iyi bir yaşamın iyi bir semtte oturmayı, iyi şeyler yemeyi, haftada bir kere dışarı çıkabilmeyi, yazın İstanbul'da yazlık kiralayabilmeyi, birkaç yılda bir de Avrupa seyahati düzenleyebilmeyi içerdiğini belirtir. Ayrıca resme de kabiliyeti olmadığını not eder.

Teyzeler

Sitare Hanım'ın çevresinde hep Ayşe'yi çok seven kadınlar vardır. Biri Sabiha teyzedir. Sabiha teyze Sitare Hanım'ın baba tarafından bir akrabasıdır. Ailesinin onaylamadığı bir evlilik yapmış, boşandıktan sonra da Ankara'da kalıp terziliğe başlamıştır. Yıllar içinde Ankara'nın en ünlü terzisi olur. Sitare Hanım elbiselerini Ulus'taki çarşıdan aldığı kumaşlarla ona diktirir. Sabiha teyze artan kumaşlarla Ayşe'ye de elbiseler diker. Hatta bir kış onun için diktığı çağla yeşili bir manto öyle güzeldir ki kadınlar bu yaşta böyle giyinen Ayşe'yle ileride evleneceği kişinin nasıl baş edeceğini sorgular. Oysa Sabiha teyze onun için diktığı hiçbir şeyden ücret istemez.

Diğeri Sacide teyzedir. Sitare Hanım'ın okuldan arkadaşı olan Sacide ince, uzun boylu, gözlerinin içi hep gülen, eşinden boşandıktan sonra yalnız yaşamaya başlamış bir kadındır. Ayşe ona öyle öykünür ki ortaokulda birkaç hafta onların evinde kaldığı sırada onun kıyafetlerini giyer. Kolejde okuduğu yedi yıl boyunca ondan aldığı çantayı kullanır. Boşanıp ailesinin evine döndüğünde annesi hâlâ bu çantayı kullandığını görünce çantayı temizliğe gelen kadına vermeye kalkar. Ayşe buna izin vermez. Sacide'nin kardeşi Akün Usta, Betül Mardin'in ilk eşidir.

Diğer kişi Mehpare Tökin'dir. O da çocuğu olmadığı için Ayşe'yi çok sever. Abisi Hüsrev Tökin ve erkek kardeşi Firuzan ile birlikte yaşar. Ayşe beşinci sınıfa geçtiğinde arkadaşlarının Hüsrey amcanın işten çıkarıldığını duyar. Evde çalışan Hanife onun "komünis" olduğunu söyleyince Ayşe, babası politikacı olan Hıfzı Oğuz Bekata'nın oğlu, arkadaşı Yüksel'e bunun ne anlama geldiğini sorar. Yüksel çok kötü bir şey olduğunu söyleyince daha da merak eder. Yüksel "komünislerin" her şeyini paylaştığını, çok kötü insanlar olduğunu anlatır. Bunun üzerine Ayşe akşam yemekte babasına "komünis"nin ne anlama geldiğini sorar. Babası kelimenin doğrusunun "komünist" olduğu, Hüsrev amcanın devlet tarafından üniversitede okuması için Moskova'ya gönderildiğini, Ruslar komünist olduğu için onun da öyle olduğunun zannedildiğini, çocukların bunları konuşmasının uygun olmadığını söyler. Sonunda Mehpare teyzesiyle Hüsrev amcası ve Firuzan abisi İstanbul'a göç eder. Mehpare teyzesi garda vedalaşırken Ayşe'yi kucaklayıp en çok ondan ayrıldığı için üzüldüğünü söyler.

Bir diğer kişi de Ruhiye teyzedir. Hukuk fakültesinin lojmanında eşiyle birlikte yaşayan bu kadın onlara iki atın çektiği faytonla gelir. Arada Ayşe'yi de faytona bindirip üniversiteye götürdüğü için Ayşe kendini bir masal prensesi gibi hisseder. Beraber yemek yedikten sonra Ruhiye teyzenin onun önüne yığıldığı kâğıt ve renkli kalemlerle resim yapar. Akşam olduğunda yine faytonla eve geri döner. Fakat bir süre sonra Ruhiye teyze onunla ilgilenmemeye başlar. Onlara geldiğinde de annesiyle konuşurken ağlar. O zaman onun boşanmak üzere olduğunu anlar. Bir ara annesinin "Büyütüyor musun acaba Ruhiyecğim, bazen şeytan bana da diyor ki, al çocuğunu İstanbul'a git!" dediğini duyar. Akşam yemekte annesi onu azarlayınca onu duyduğunu ima eder. O günden sonra annesi arkadaşlarıyla konuşurken daha dikkatli davranmaya başlar. Ruhiye teyze hukuk Fakültesinin dekanı olan eşinden boşandıktan sonra İstanbul'a döner ve beş yaşlarında Ahmet adlı oğlu olan biriyle yeniden evlenir. Ancak eşi kanserden dolayı vefat eder. Bunun üzerine, üvey oğlunu evlat edinerek İstiklal Caddesi'nde Narmanlı Han'ın karşısındaki evinde ve atölyesinde terzilik yapmaya başlar. Ahmet'i kendi imkânlarıyla Alman Lisesinde okutur. Yazları Ahmet denizi sevdiği için Caddebostan'da yazlık kirayıp sabah yedide yola çıkıp İstiklal Caddesi'ndeki işine gelir. Ayşe evlenme çağına geldiğimde nişan kıyafetini ona diktirir.

Kötü Deneyim

Muhittin Bey Ayşe'yi daha altı yaşına varmadan komşuları Neriman Hanım'ın Ayşe Abla İlkokuluna yazdırır. Altı yaşından küçük çocukların okula alınmamasına rağmen Neriman Hanım onlara bir kolaylık sağlar. O yaz okula başlamadan önce Ayşe Ada'da geçirdiği günlerde Bâlâ eniştesinden Latin harflerini dedesinden de Arap harflerini öğrenir.

Anneannesiyle Suat teyzesinin köşke getirdiği yardımcılardan birinin Ayten adlı ondan birkaç yaş büyük kızıyla da çalışırlar. Yaz sonu Ankara’da dönmekten önce kendisine alınan çantayı, defterleri ve kalemleri Ayten’e gösterdiğinde Ayten onun yeni kaplanmış defterlerinin kenarlarına yıldızlar çizerek onları süsler. Okula başladığında öğretmenine yazma bildiği için onun yazmasını istediği şeyleri yazmak istemediğini açıklar. Öğretmeni önce “Ali topu at” yazmasını ister. Yazınca da defterini alıp karıştırmaya başlar. Defterin arka sayfalarından birinde yazılan şeyi görünce ondan o yazıyı okumasını ister. Ayşe heceleyerek “Bo-ku-mu ye” yazısını okur. Öğretmeni hemen ona bir tokat atar. Ayşe utanç içinde sınıfı terk ederken öğretmeni ders bitene kadar geri dönmemesini ve başöğretmene gideceklerini söyler. Ayşe eşyalarını orada bırakarak doğruca eve gider. Olan biteni öğrenen annesiyle babası okula gidip öğretmeniyle konuşur ama Ayşe bir daha okula dönmez. Bunun üzerine babası kendisi kadar imkânı bulunmayan kişilere sahip olduğu şeylerle gösteriş yapmamasını tembihler.

Doğum Günü Hediyesi

Sonraki sene eylül ayında Ada’dan dedesinin Narmanlı Apartmanı’ndaki evine giderler. Dedesi arkadaşı Ahmet Reşit Bey’e giderken anneannesi onu giydirip dedesine katar. Dedesi yolda ters istikamette giden bir cenaze görürse beraber o yöne dönüp fatiha okuyarak yedi adım atarlar. Ahmet Reşit Bey’e vardıklarında Ayşe onun çalışma odasındaki kuyuklu piyanoyla zaman geçirir. Dedesi gürültü çıkarmamasını söylese de Ahmet Reşit Bey, Ekrem ve Cemal Reşit Rey’in babası olarak evde her türlü müzik sesine alışkın olduğunu söyler.

Ayşe’nin doğum günü eylül ayında olduğu için Ankara’ya dönmekten anneannesinin evinde kutlarlar. Kutlama esnasında kapı çalar. Ayşe, kuzeni Oya’yla hole gider. Amcası ona kitap saklama yeri de bulunan bir çalışma masası almıştır. Ayşe şaşkınlıkla karışık çok büyük bir sevinç duyar ama Ayten ile olanlar yüzünden kuzeni Oya’yı kıskandırmamak için trene nasıl sığacağını sorar. Annesi bunun üzerine onun ne kadar nankör olduğunu söyler. Anneannesi de onu bu yüzden azarlayınca akşam işin iç yüzünü ona anlatmak zorunda kalır.

Ayşe normalde annesiyle babasının odasında yatar. Anneannesi Ankara’ya geldiğinde yemek masası ve büfe hole taşınır, apartman deposundaki yatak ve camlı kapılar yemek odasına yerleştirilir, o da anneannesiyle uyur. Ancak bu sefer Ankara’ya gittiklerinde Ayşe, yemek odasının hole, yatak odasının yemek odasına taşındığını, annesiyle babasının odasının da kendi odasına dönüştürüldüğünü ve karyolasının maviye boyandığını, holde duran şifonyerin de maviye boyanarak yatağının başına yerleştirildiğini görür. Çok mutlu olur. Adı Türk Eğitim Derneği olan okulda ikinci defa ilkokula başlar.

Başka Çocuklar ve Onların Dramları

Okulda ilk gün Leman öğretmeni onu kendisi gibi iki örgü yapılmış sarışın bir kızın yanına oturtur. Kız Sevin Ölçmen’dir. Karşılıklı olarak birbirlerinin kurdelelerine iltifat ederken Sevin annesinin öldüğünü söyler. Ayşe insanların yaşlanmadan öleceğine inanmadığı için onun yalan söylediğini düşünür. Tartışırlar. İkisi de ağlamaya başlar. Öğretmenleri yanlarına gelerek gençlerin de ölebildiğini, Sevin’in onu çok seven bir babası ve abisi olduğunu açıklar. Barışırlar.

Ertesi gün Ankara’nın ilk eczanelerinden biri olan Başkent Eczanesi’nin sahibinin kızı Alev ve CHP’nin önemli isimlerinden Hıfzı Oğuz Bekata’nın kızı Yüksel ile arkadaş olur. Yüksel ile beş yıl boyunca yan yana otururlar, her gün okula beraber gelip giderler. Bir gün Yüksel babasının Kavaklıdere’de başka bir kadınla yaşadığını, o kadının üvey annesi olduğunu söyler. Ayşe anlamayınca annesiyle babasının boşandığını anlatır. Ayşe bu sefer pot kırmamak için çok üzüldüğünü söyler.

Eve gittiğinde öğrendiklerini Hanife’ye anlatınca Hanife boşanmanın ne kadar kötü bir şey olduğunu söyleyerek onu korkutur. Bunun üzerine Hanife’nin yardımıyla “anne baba sakın boşanamayın boşansanız ben kendimi intar ederim kızın ayşe kolin” yazar. Hanife güya bu mektubu onun yastığının altında bulacaktır. Ertesi gün okuldan çıktığında babasının okulun kapısında beklediğini görür. Mektubu unuttuğu için neden geldiğini sorar. Babası beraber yürürlerken boşanmanın geçinemeyen çiftler için mümkün olduğunu, çevrelerinde Ruhiye teyze gibi boşanmış kimseler bulunduğunu açıklamaya başlar. Ayşe konuştuklarını Yüksel’in duymasından korkarak onu susturmaya çalışır. Sonunda babası yazdığı mektubu yırtarak soyadının “Kulin” olduğunu, söyleyip mektuptaki imla hatalarını düzeltir.

Bir Kriz

Ayşe’nin yiyeceği her şey sabunla köpürtülür, ispiroyla silinir ve durulanır. Ekmek ve simit üç dakika kadar havagazı ateşinde mikropların ölmesi için ısıtılır. Ancak Ayşe yine de sık sık hastalanır. İkinci

sınıftayken tifo teşhisi alınca annesi onu sını gıdayla besler. Meyve sularını tülbetten süzerek içirir. Bu sırada babası işe gitmez. Bir sabah babası *Küçük Tavşanın Maceraları* adlı kitabı Ayşe'ye sesli okurken annesi sütünü içirmek için gelir ve ön dişinin olmadığını fark eder. Nevresimleri silkeleyip düşen dişi ararlar ancak bulamazlar. Annesi düşen dişini yutmasından çok korkar ve Ayşe'den tuvaletini lazımlığa yapmasını ister. Artık her sabah lazımlığı çubukla karıştırarak diş aramaya başlamıştır.

Ayşe bunun neden önemli olduğunu annesinin Azra teyzesiyle yaptığı telefon konuşmasını dinlerken anlar. Annesi tifo nedeniyle hassaslaşan bağırsaklarının dış tarafından delinmesinden korkmaktadır. Azra teyze araba kullanmayı bilen bir kadın olduğu için arabasıyla gelip onları alır. Dışarıda çok şiddetli bir kar yağmasına rağmen Ayşe'yi sıkı giydirip battaniyeye sararak hastaneye götürürler. Röntgen sonuçlarında diş görünmez.

Bir sabah babası yine sesli kitap okurken annesi neden günlerdir işe gitmediğini sorar. Babası ekibine iş bilmeyen adamları tayin ettiği için bakanla tartıştığını ve sonunda istifa ettiğini söyler. Annesi bunu duyunca çok sinirlenir. Koruduğu ekibinin onun için neler yaptığını sorgular ve sürekli söz konusu bakan olan Nihat Erim'e beddualar eder. Kiralarını ödeyemeyecekleri, anne babalarının evine sığınmak zorunda kalacakları, kızlarını başka bir okula vermek zorunda kalacakları bir gelecek korkusuyla sürekli olarak babasıyla kavga eder.

Muhittin Bey, Anadolu'nun on iki su bölgesine ayrılmasını sağlamış ve Devlet Su İşleri Müdürlüğü'nün temelini atılmasına büyük katkıda bulunmuş bir bürokrattır. Ancak Nihat Erim ile tartıştığı için yeni bir iş bulup bulamayacağı şaibelidir. Nitekim bakanın onun aleyhine bir talimat verip vermediği meçhuldür. Sonunda bir gün İller Bankası müdür yardımcılığı görevini aldığını müjdeler ve Sitare Hanım'a artık Nihat Erim'e beddua etmemesini söyler.

Demokrat Parti

Babasının bu yeni işi aile için yeni bir sayfadır ancak 14 Mayıs 1950 gecesi yirmi yedi yıllık iktidarın değişmesiyle ülke için de yeni bir sayfa açılır. Annesi, babası ve Hanife radyonun başında sonuçları merakla dinler. Bu arada telefonları da sık sık çalar, telefondaki kişi eğer annesinin halasının kızı Fazilet ise babası telefonu annesine verir. Fazilet teyzenin eşi Muhlis Ete, Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi durumunda bakanlık beklentisindedir. Ayşe yatağına geçtiğinde sonuç henüz açıklanmamıştır ama aşağı yukarı bellidir.

Dışarıdan sabaha kadar bağırış çağırış, korna ve havai fişek sesleri duyulur. Ankaralılar sabaha kadar Demokrat Parti'nin galibiyetini kutlar. Aynı saatlerde Çankaya Köşkü'nün üst katındaki çalışma odasından aşağıdaki yemek odasına inen, yirmi yedi yıllık cumhurbaşkanı olan İsmet İnönü eşine "Mevhibe Hanımefendi, yarından itibaren Çankaya'dan Ankara'ya artık otobüsle inmeye hazır mısınız?" diye sorar. O da "Hazırız paşam, hazırız" diye cevap verir.

Demokrat Partililer meclise 150 vekille girmeyi beklerken 408 vekille girer. O vakte kadar Cumhuriyet Halk Partisi'nin gerileri ittiği taşralılar, İstanbul'un saltanat düşkünü çevreleri, padişahlığın kaldırılmasını hazmedeyemeyenler, halifeliğin lağvedilişini sindiremeyenler, kadınların örtüsüz dolaşmasına ve modernleşme hamlelerine ses çıkaramayanlar, vergilerle cezalandırılan karaborsacılar, Varlık Vergisi'nden nasibini alanlar, köy okullarının inşaatında çalışmaya mecbur bırakılan köylüler, doğu illerindeki şeyhler, güneydeki ağalar oylarını Demokrat Parti'ye vermiştir.

Seçimden bir hafta sonra kabine belli olur ve Fazilet teyzenin eşi Muhlis Ete de İşletmeler Bakanlığına getirilir.

Dedenin Hastalığı

Ayşe'nin dördüncü sınıfa geçtiği yaz Ada'daki evlerine gitmezler çünkü dedesi prostat ameliyatı olduğu için Nişantaşı'ndaki Osman Bey kliniğindedir. Kızları başında beklediği için Ayşe, Suat teyzesinin oğlu Bülent'in Büyükkada'da kiraladığı evde yengesi ve kuzeni Feryâl ile birlikte kalır. Feryâl ondan altı yaş küçük olduğu için onunla oyun oynamak istemez. Yengesi sabahları onları plaja götürür akşam da evin dışındaki hamamda yıkar. Saçlarını tararken özensiz davrandığı için hep canı yanar. Geceleri onlar üst katta beraber uyurken o alt katta tek başına yatar. Arada annesiyle anneannesi yanına gelir, onlara onu da hastaneye götürmeleri için yalvarır ama götürmezler.

Bir sabah yengesi onu ve Feryâl'i apar topar vapura bindirip hastaneye götürür. Dedesi çok zayıflamıştır, üstelik sürekli kestiği sakallarının bembeyaz olduğunu ilk defa gördüğü için çok şaşırır. Dedesi ona öğrettiği duaları unutmamasını isteyerek her zaman onun yanında olacağını söyler. Hastaneden sonra Narmanlı Apartmanı'na giderler. Büyük ninesi onları gördüğüne sevinmez bile. Yatağında sessizce oturmaktadır. Onu öyle gördükten sonra Büyükada'ya geri dönerler.

Ayşe o gece rüyasında dedesini bembeyaz bir geceliğin içinde uzun bir koridorda dikilerken görür. Dedesi ona hayatı boyunca hep çok çalışacağını söyler. Rüyasından ağlayarak uyanır, hemen yukarı dayısıyla yengesinin yanına gitmek ister ama ağlarken uyuyakalır. Sabah uyandığında dayısı ve yengesi çoktan gitmiştir. Kuzeniyle ikisinin başında çamaşır yıkamaya gelen kadın dışında kimse yoktur. Akşam dayısıyla yengesinin yanında annesi de gelir ve ona dedesinin vefat ettiğini haber verir. O da annesine rüyasını anlatır. Bunun üzerine annesi onu hastaneye götürdüğü için pişman olduğunu söyler.

Yeni Aile Dinamikleri

Dedesinin ölümünün ardından Ada'da toplandıkları ilk yaz eskisinden çok başka geçer. Bâlâ eniştesi evde mayoyla dolaştığı için önceden dedeye duyurmamak için ses edilmezken şimdi bir tartışma konusu hâline gelir. Eskiden anneannesiyle Suat teyzesinin hizmetçileri arasındaki kavgalar dedeye duyurmadan sönümlendirilirken şimdi anneannesiyle Suat teyzesine de sıçrar. Bülent kardeşi Rasin ile sürekli tartışır. Annesi de ona terbiye vermeye çalışan Rasin'e kızar. Ayrıca bütün yaz boyunca, anneannesinin arkadaşı Mari teyzeyle eşi Sava amca dışında misafirleri de gelmez. O yazdan sonra bir daha Ada'da buluşulmaz. Ayrıca evin tadilatı için gereken paranın evin kiralanmasıyla çıkarılmasına karar verilir. Nitekim çatının kırılan kiremitleri zor bulunan Marsilya kiremiti olduğu için bu bahaneyle tadilat ertelense de aslında kimsenin buna yetecek maddi gücü yoktur.

Köşkten ayrılmaya hazırlandıkları sırada anneannesi Ayşe'yi yanına çağırır ve bir zamanlar gelin katı olarak hazırlanmış odasının ortasında dikilip ona duvarlara ve tavana bakıp duvarlardaki tabloları ve tavandaki süslemeyi ezberine almasını çünkü bir daha göremeyeceğini söyler.

Ayşe Kulin 1950 yılından sonra Ada'ya ilk defa 1996 yılında, Sait Faik Öykü Ödülü'nü almaya gider.

Balkondan Fırlatılan Sandalye

Ayşe Kulin hastanedeki odaya geri dönerek babasıyla yaptığı bir sohbeti aktarır. 1950 yılında Demokrat Parti iktidara geldiğinde sevinen babası on yıl sonra balkondan sandalye fırlatacak kıvama gelmiştir. Babası hasta yatağında yatarken o sandalyeyi neden fırlattığını anlatır. Soysal Apartmanı'nda otururlarken Sukarno'nun ziyareti sırasında halk Kızılay Meydanı'nda toplanır. Menderes aracından indiği da anda ortalık karışır. Her yerden "İstifa et!" sesleri yükselir. Polis halkı dağıtırken kucağında çocuğu olan bir kadını tartakladığında babası önce balkondan bağırarak itiraz eder sonra da dayanamayıp polisin kafasına sandalye fırlatır. Sandalye bir arabanın aynasına çarpıp yere düşer. Hanife hemen aşağı fırlayıp sandalyenin elinden düştüğünü söyleyerek geri alır.

Bunu andıktan sonra babasıyla Demokrat Parti'nin seçilmesini sağlayan şeyleri konuşurlar. Babası, İnönü'nün toprak reformu yapmaya kalktığında Kürt aşiret reisleriyle Türk toprak ağalarını karşısında bulduğunu, bunun ardından ziraat alanlarını verimli hâle getirmek için ormanlara yöneldiğini, normalde bir ülkenin yüzölçümünün yüzde yirmisinin orman olması gerektiğini ama o yıllarda Türkiye'nin sadece yüzde onunun orman olduğunu, bunun da bir kısmının makî olduğunu, devletin orman arazisini kamulaştırıp işletmeye girişmesinin ormandaki ağaçları keserek kereste satan veya tarlalık alan açan köylüler tarafından öfkeyle karşılandığını ve devletin halk karşısında yenik düştüğünü anlatır. "İnönü'nün köylüğü orman yağmacısı yerine orman işçisi, orman işletmecisi yapma projesi de başarıya ulaşamadı" der. Başarıya ulaşan tek proje kendisinin de çalıştığı sulama projesi olur.

Anneyi Gammazlamak

Onlar sohbet ederken odaya annesi gelince ne yaptıklarını sorar Ayşe de onu çekiştirdiklerini söyler. Halbuki bu mümkün değildir. Henüz yedi yaşındayken annesi babasının proje kâğıtlarını kestiği ve herkesten sakındığı makasla kumaş kesince akşam hemen bunu babasına anlatır. Babası tokadını kaldırıp eğer bir daha annesini gammazlarsa o şamarın suratına ineceğini söyler. Ayşe o günden sonra ne zaman birini gammazlamaya yeltense o şamar aklına gelir. Ama annesini de zaman zaman Hanife'ye şikâyet eder.

Okul Hayatı

Beşinci sınıfa geçtiğinde Demokrat Parti kız öğrencilerin caddenin sağ tarafında, erkek öğrencilerin de sol tarafında yürümesini zorunlu hâle getirir. Ayşe bu durumdan şikâyet ettiğinde öğretmeni soru sormadan söyleneni yapmasını ister. Çağla ve erik ağaçları kızların tarafında olduğu için Ayşe meyveleri kopara kopara yürümeye devam edebilir.

O sene beşinci sınıflar ilkokul diploması için bir kurul tarafından sözlü sınava alınırlar. Ayşe sıra kendisine geldiğinde tuvaleti geldiği için tuvalete koşar ama tuvaleti gelmemiştir. Geri döner, bu sefer yine tuvaletinin geldiğini hisseder ama yine de mecburen sınava girer. Hayat Bilgisi dersinden sindirim sistemiyle ilgili bir soru sorulunca kolaylıkla cevaplar. Ancak aritmetik sorusunu cevaplayamaz. Öğretmeni ona böyle bir soruyu daha önce cevapladığını hatta cevaplarırken tebeşirinin kırıldığını hatırlatınca o da hemen cevabı yazar.

Öğrenciler bu sınavdan sonra bir de İngilizce sınavına girer. Bundan geçenler orta bire alınırlar. Geçemeyenler "ihzari" adlı hazırlık sınıfına yerleştirilir. Ayşe tüm sınavlardan başarıyla geçer. Anneannesi Ankara'ya gelirken bir bavul dolusu hediye getirir ama Ayşe ne kadar arasa da bu hediyeleri bir türlü bulamaz. Anneannesi hediyelerini anca diploma töreninden sonra ona verir.

Bisiklet

Diploma aldığı hafta Azra teyzesi onu evinde öğle yemeğine çağırır. Yemekten sonra Ulus'a gidip bisikletçileri dolaşırlar. Azra teyze James marka bir bisiklette karar kılar. Bisikleti alıp bir taksinin bagajına atar ve beraberce Ayşelerin evine giderler. Kapıyı babası açar. Azra teyze ona kendisine bisiklet için yüz, taksi için de on lira borcu olduğunu söyler. Babası bunu anlamayınca Azra teyze önceki akşam yemekten bunu konuştuklarını, hatırlatır. Babası votka içerken saçmaladıklarını, o saçmalıkları neden ciddiye aldığını sorar. Sinirli bir şekilde cüzdanından çıkardığı parayı ona verir.

Yeni İş

Babası iktidarla anlaşamadığı için İller Bankası'ndaki işinden de istifa ederek memurluktan tamamen kopar. Birkaç arkadaşıyla beraber Sümer Sokak'ta bir müteahhitlik firması kurar. O yıl Sinop'un Gerze beldesinde çıkan yangın nedeniyle bütün köy yandığı için devlet köyün yeniden inşası ihalesini onların firmasına verir. Böylece babası yaz kış Gerze'yle Ankara'dan ayrılmaz. Bu yüzden resmi tatillerde bile birbirlerini göremez hâle gelirler.

Kolej

Ayşe yeni okulunda arkadaşsız kalır çünkü arkadaşlarının çoğu İngilizce hazırlık sınıfında kalır. O sırada konservatuvarda Miss Appleyard'ın bale kursuna gider. Bir gün Miss Appleyard annesini çağırıp Ayşe'nin baleye yeteneği olduğunu, isterse konservatuvara devam edebileceğini söyler. Aslında söylemek istediği ya bu şekilde devam etmesi ya da hiç gelmemesidir. Bunun üzerine Ayşe okulunda hiç mutlu olmadığını, derslerinin de çok kötüye gittiğini söyler. Annesi bunları duyduktan sonra onun kendisi gibi koleje gitmesine karar verir.

Biyoloji öğretmeni Alexandra Miller kalacak yer aradığı için annesi ona Ayşe'nin odasında bir yatak verir. Karşılığında kızını kolej sınavına hazırlamasını ister. Ayşe bu öğretmeniyle dört ay aynı odada kalır. Onun her türlü girişimine dirense de öğretmeni ona daima bir şeyler anlatır. Haziran ayında sınav için İstanbul'a geldiklerinde Sabahat teyzesi de onu bir hafta çalıştırır. Sınav günü Amerikan Kız Kolejine gittiklerinde annesi bekçi Artin Efendi'ye sarılarak kızının da orada okuması için dua etmesini ister. Biraz sonra annesi kolejden arkadaşı Vedia'nın oğlu Güven Osma ile karşılaşır. Onlar selamlaşırken Ayşe de Güven'i inceler.

İçeri girdiklerinde annesi mavi salon ile sarı salonu gösterir. Biri öğretmenlerin diğeri son sınıf öğrencilerininindir. Kendisi sarı salonda oturmaya hak kazanamadan evlendiği için Ayşe'ye kendisinin aksine o salonda oturmaya hak kazanana kadar okuyacağını söyler. Ama Ayşe üniversitede de okumak istediğini söyleyince karşı çıkar. Nitekim annesi onun liseden mezun olduktan sonra hariciyeci biriyle evlenmesini arzulamaktadır.

Amerikan Kız Kolejinde

Sabahat teyzesi sınav sonuçlarını alır almaz Narmanlı Apartmanı'na gelir. Uzun uzun zile bastıktan sonra kapıyı Ayşe açar. Teyzesi sınavı üçüncülükle geçtiğini ve orta bire başlayacağını müjdeler. Hemen babasına haber vermek isterler ama buraya taşındıklarından beri yani on iki yıldır telefon bağlanmadığı için haber veremezler. Herkes sevinirken Ayşe kendini bulutların üzerinde hisseder.

İki ay boyunca okulun verdiği listedeki iç çamaşırlarını, gecelikleri, çorapları, yatak çarşaflarını, yastık yüzlerini ve havluları alırlar. Üniformasını Karlman Pasajı'ndan siyah ayakkabılarını da Karaköy'deki bir dükkândan almaları söylenir. Ayakkabılarını alırken Mine adında, mavi gözlü, Eskişehirli bir kızla tanışır. Aynı sınıfa gideceklerini öğrenince çok şaşırır ama Mine hem ondan uzun hem de büyük memeli bir kızdır. Diğer kızların hepsinin onun gibi olacağını düşününce gözü korkar.

Anneannesi onun yatakhanedeki yatağının yanında küçük bir odaya bir benzeyen bir dolabı olacağını öğrenince raflara sermek için mavi çiçekli örtüler diker. Hazırlıklar eylül başında tamamlanır ve okula başlamaya bir hafta kala babası İstanbul'a gelir. Salonda Ayşe'yle baş başa oturdukları sırada kapıyı kapatır, Ayşe babasının onunla ciddi bir şey konuşacağını anlar. Babası onu ülkenin en pahalı ve en iyi okuluna gönderdiğini, derslerinde başarılı olmazsa Ankara'daki okuluna geri döneceğini söyler. Ayşe İngilizcesinin yeterli olup olmadığından şüphe ettiğini söyleyince babası ondan emin olduğu cevabını verir.

Bu konuşmanın üzerine Ayşe'nin sevinci endişeye dönüşmeye başlar. Tam bu ara Azra teyzesinin kan kanseri olduğu haberini alırlar. Ailesi Azra teyzesini tedavi için yurt dışına götürmeden önce onu annesinin Göztepe'deki evinde ziyaret ederler. Ayşe onun bembeyaz yüzünü görünce öleceğini hisseder. Oğlu Osman'la evin bahçesine çıktıklarında ona "Sen benim küçük kardeşimsin" der. O da "Biliyorum" der.

Bu ziyaretten sonraki pazar günü annesi, anneannesi, Suat ve Sabahat teyzesiyle beraber okula giderler. Ayşe böyle kalabalık bir hâlde gittikleri için rahatsız olur ama Sabahat teyzesi okulda çalıştığı için onlara yol yordam gösterecektir. Suat teyzesi de okul ayakkabılarıyla çantasını almış, ayrıca rengârenk kazaklar ve bir hırka örmüştür. Annesiyle anneannesi zaten her durumda gelecektir.

Sabahat teyzesi binaları gösterirken yatakhanesinin Sage Hall denen binanın en üst katında olduğunu öğrenirler. Yatakhanenin geniş pencerelerinden Boğaz ve karşı yaka görünür. Ayşe'nin yatağı ortaldadır. Annesi ve teyzeleri nevresimlerini yerleştirip dolaplarını düzenlerken içeri ilkokuldan tanıdığı Şükriye girer. Hem tanıdık bir yüz gördüğü hem o da kendisi gibi ufak memeli olduğu için çok sevinir. Yatakhane yavaş yavaş dolmaya başladıkça birbirini tanıyan kızlar selamlaşıp tatil anılarını anlatmaya başlar. Ayşe'yle Şükriye ise hüznle onları seyreder.

Ailesi eşyalarını yerleştirdikten sonra onlarla birlikte okulun yokuşunu iner ve vedalaşır. Hayatında ilk defa ailesinden ayrı kalacaktır. Üstelik yapayalnız. Üzerine bir mahzunluk çöker. Anneannesi bir sıkıntısı olursa Sabahat teyzesinin odasına gidebileceğini söyler ama Sabahat teyzesi ofisinin Marble Hall'da bulunduğunu, ortaokul öğrencilerinin de oraya geçmesinin yasak olduğunu söyler. Ayşe bunu öğrenince daha da üzülür ama belli etmez.

Hepsi teker teker onu defalarca öptükten sonra yokuşu inmeye başlayınca Ayşe ağlamaklı bir hâlde onlar gözden kayboluncaya kadar arkalarından bakar. Yedi buçuktaki akşam yemeğine daha vakit olduğu için aklına bodrumdaki yemekhanenin karşısında öğrencilerin reçel, bal gibi kahvaltılıklarını sakladığı kilitli teneke kutuları gelir. Anneannesinin oraya mutlaka çikolata bıraktığını düşünerek oraya gider. Kutusunun kilidini açtığında gerçekten de çikolata ve bisküviler bulur.

Çikolatasını yiyerek aşağı kattaki koridorda yürürken bir pinpon masasıyla karşılaşır. O an dedesini rüyasında gördüğü koridorun burası olduğunu düşünür ve ırkılır. O anda karşıdan kızlar yürüyerek ona doğru gelir. İçlerinden biri adını söyleyince beş yıl birlikte okuduğu Alev'in de orada olduğunu anlar. Beraber doğruca yatakhaneye giderler. Hava karardığı için içerisi karanlıktır. Yatağını bulduğunda penceredeki manzaraya inanamaz. Karşı yakada tek tük ışıklar yanmış, mehtap gökyüzüne yerleşmiştir. Hayatında gördüğü en güzel gece manzarası budur. Artık emindir. Diğer kızlar ne kadar serpilmiş olursa olsun o da burada okuyacaktır. Bir yıl boyunca bu gece manzarasıyla uyur, güneşin Boğaz'a düşüşüyle uyanır.

Sabah yedi buçukta zil sesiyle uyanırlar. Yeni gelenler hemen yerlerinden fırlarken eski öğrenciler yatmaya devam eder. Yan yataktaki Süreyya tuvaletler kalabalık olduğu için yatmasını söyler. Ama Ayşe o kadar heyecanlıdır ki yerinde duramaz. Tuvalet kalabıktır ama sıra hızlı ilerler. Saçlarını at kuyruğu yapıp lacivert üniformasını ve bordo ceketini giyer. Siyah ayakkabılarının bağcığını bağlayıp yemekhaneye indiğinde diğer kızların civıltıları arasında yeni kimliğinden çok memnun olduğuna karar verir.

Ortaokul öğrencilerinin derslikleri Bingham Hall adlı binadadır. Üniformalı kızları takip ederek oraya gider ama sınıfının hangi katta olduğunu sorunca herkes ona güler çünkü her dersin ayrı bir dersliği vardır. Ders aralarında bir dersten öbürüne koşturdukları için teneffüslerde bahçeye çıkmaya vakit bulamazlar. Ancak Ayşe ilk yılında Süreyya Barutçu, Esin Sadıkoğlu, Gönül Gökdoğan, Işıl Erim, Sirel Savaşeri, Bilge Taşçıoğlu, Rengin Pakel ve İpek Erdem (Ongun) ile yakın arkadaş olur.

Yetenek

Tarih, coğrafya ve Türkçe dışında tüm dersler İngilizcedir. Ayşe matematikte kötü olmasına rağmen edebiyatta iyidir. Türkçe ve edebiyat öğretmenleri onun ileride mutlaka bir yazar olacağını düşünür. Öğretmeni Halis Ergeneli sayesinde aruz vezni, hece vezni ve kafiye güzelce öğrenir. Bir ara Miss Dean'ın sınıfında George Eliot'ın *Silas Marner*'ini okurlar ve Miss Dean kitaba dair düşündüklerine dair bir kompozisyon kaleme almalarını ister. Sonraki derste yirmi kişilik sınıfta yalnızca bir kişinin kompozisyonunun okunmaya değer olduğunu belirtip bir kâğıdı okumaya başlar. Ayşe kompozisyonun kendisine ait olduğunu sonlara doğru anlar. Öğretmeni kompozisyonun sahibini yanına çağırınca Ayşe yerinden kıpırdamaz. Sonunda öğretmeni ona ismen seslenir. Ayşe bacakları titreyek öğretmenin yanına gider. Öğretmeni sınıftan onu alkışlamalarını ister, o da bundan dolayı gururlanır.

Dersin sonunda arkadaşları arasında HBB yani "her boku bilir" diye adlandırdıkları Rus asıllı, okula giriş sınavında birincilik elde etmiş Marusya Ksido yanına gelir. Eğer kendisine kompozisyon yazmayı öğretirse ona matematik öğretmeyi teklif eder. Ayşe iyi kompozisyon yazmayı kimseye öğretemeyeceğini çünkü içinden geldiği gibi yazdığını söyler. Sonraki derse koştururken Marusya kendisinden böyle bir şey istediğine göre kendisinin bir yazar olması gerektiğini düşünerek sevinçle dolar.

Okulun Ritmi

Okulun en tatlı saatleri ders bittikten sonra başlar. Saat altıya kadar kimi voleybol, pinpon, tenis oynarken Ayşe arkadaşları Sevgi, Nur ve İffet ile Boğaz'ı seyretmeye gider. Hava yağmurluysa yemekhane katındaki oturma odasında eğlenirler. Saat altıda kütüphanede ertesi günün derslerini yaparlar. Yedide paydos zili çalınca yatakhanelerine çıkıp üniformalarını çıkarırlar, saçlarını tararlar ve yemek yemeye inerler. Liseli kızların çoğu yemekten sonra Marble Hall'daki "dancing"e katılıp swing, ça-ça-ça ve rock'n roll gibi moda müziklerle dans eder. Ortaokul öğrencileri dansa hafta sonları katılabildikleri için onları imrenerek seyrederek. Ayşe'nin anneannesi İstanbul'da yaşadığı için istememesine rağmen hafta sonlarında anneannesine gönderilir. O yüzden aklı hep bu danslarda kalır.

Otuz kadar öğrencinin ailesi Ankara'da yaşadığı için tatillerde hep birlikte trenle Ankara'ya giderler. Sabah sekizde trene biner akşam altıya kadar başlarında onları kısıtlayacak kimse olmadan yolculuk ederler. Bu yolculuklar bu nedenle onlar için özel bir anlam taşır.

Kısa bayram tatillerinde ise Ayşe'nin annesiyle babası İstanbul'a gelir. Her bayram babası, amcası ve amcasının çocukları Semra ve Orhan ile önce Sultanahmet'teki konakta yaşayan halasını sonra da Edirnekapı Şehitliği'nde yatan aile büyüklerini ziyarete giderler. Bir gün mezarlıkta önünde yürüyen Semra'nın bacaklarının ne kadar güzel ve belinin de ne ince olduğunu keşfeder. Mezarın başında dua ettikleri sırada önce onun kadar güzel olmak için sonra da babaannesiyle büyükbabası için dua eder.

Ergenlik ve Arkadaşlık

Ayşe'nin anneannesi Leman Hanım, eşinin ve babasının mezarlarını ziyarete giderken giydiği yazlık ve kışlık iki elbisesini ve birer çift ayakkabısını başka hiçbir yerde giymez. Cenazeden çıkan birinin başka yere uğramadan eve gelmesine izin vermez. Yanında kimseyi ölümden konuşturamaz. Bu yüzden derslerinden geri kalmaması bahanesiyle Azra teyzesinin ölümünü Ayşe'den saklar. Ayşe bunu öğrendiğinde çok sinirlenir ve ilk defa onunla ciddi şekilde tartışır. Sebebi Osman'a zamanında başsağlığı dileyememesidir. Nitekim Osman Ankara'dan İstanbul'a Narmanlı Apartmanı'nın çok yakınındaki Şişli Terakki Lisesine yatılı gönderilmiştir.

Bir gün onun çileği çok sevdiğini bildiği için pastaneden çilekli pasta alarak okuluna gider. Kapıdaki görevli onu müdürün odasına çıkarınca Osman Bayru'nun ablası olduğunu söyler. Müdür buna inanmadığını belli ederek Osman'ı çağırır. Boş bir sınıfta görüşmelerini sağlar. Osman içeri girdiğinde Ayşe karşısında birden boy atmış, çenesinde tüyler çıkmış, kollarını nereye koyacağını bilemeyen bir ergen oğlan bulur. Ona sarılmak ister ama yapamaz. Osman sohbet boyunca çekingen cevaplar verir.

Öyle ki Ayşe oraya giderek onu rahatsız ettiğini düşünür. Sonunda ona şefkatle sarılmak istediği hâlde tokalaşarak ayrılırlar.

Bir Heyecan

Biri erkeklerin yerinde Robert Kolej’de biri de kızların okulunda olmak üzere yılda iki defa yemek yerler. O gecelerde şaperon öğretmenin kim olduğu çok belirleyicidir. Bazen açık fikirli ve neşeli öğretmenler gelir bazen de yaşlı ve katı. Ne olursa olsun herkes bu yemekleri merakla bekler çünkü kızlar erkeklerin okuluna gittiğinde önlerine okuldaki erkeklerin adlarının bulunduğu bir sepet gelir ve her kız o geceyi çektiği ismin sahibiyle geçirir.

O akşam Robert Kolej’in bahçesinde otobüsten inip sıralanmış hâlde bekleyen erkeklerin arasından geçerek içeri girerler. Okul müdürünün lojmanındaki salona alınınca içeri elinde sepetle bir oğlan çocuğu girer. Herkes bir kâğıt çeker ve çektiği kâğıttaki ismi okur. İsmi okunan çocuk gelerek kendini tanıtır. Kimi hayal kırıklığına uğrar kiminin de sevinçten gözleri parlar. Kızlar özellikle en azından boyu boyuna denk düşecek bir çocuk gelmesini umar.

Kâğıt çekme sırası Ayşe’ye geldiğinde sepeti uzatan çocuk onun kâğıt çekmesine izin vermeden bir kâğıdı avcuna sıkıştırır. Ayşe ne yapacağını bilemez. Öğretmeni ismi okumasını söyleyince okur “Aydın Ulusan.” Gelen çocuğun ne kadar yakışıklı olduğunu görünce o kadar hoşlanır ki istemsizce gülümser. Aydın kendini tanıtırken Aziz Ulusan’ın oğlu olduğunu söyler. Aziz ve Nilüfer Ulusan çifti Ayşe’nin anne ve babasının Ankara’daki yakın arkadaşlarındandır. Aydın “student counsel” olduğu için forsu olduğunu ve bir hile yaptığını söyler. Bütün geceyi beraber geçirirler. Ayşe gece bitmesin istese de saat onda geri dönerler.

Daha sonra bir arkadaşı ona Robert Kolej’in ortaokulunda hazırlanan ECHO adlı dergiyi getirir. Derginin üzerinde “To Ayşe Kulin with the compliments of the Editor” yazmaktadır. Ayşe künyey bakınca editörün Aydın olduğunu görür. Dergiyi başına bir şey gelmemesi için dolabının içine raptiyeler.

Aydın’la ikinci defa Ankara’ya giderken karşılaşırlar. Yan yana oturmadıkları için yolculuk boyunca iki vagon arasındaki aralıktaki pencere kenarında sohbet ederler. Ankara’da arkadaş toplantılarında bir araya gelmek dışında beraber zaman geçiremezler çünkü Aydın’ın ailesi onu sonraki sene eğitimi için Amerika’ya gönderir. Yıllar sonra karşılaştıklarında ikisi de evlidir.

6-7 Eylül

Ayşe orta biri bitirdiği yaz matematikten ikmale kaldığı için yazlığa gitmezler. Adadaki köşk Fransız bir aileye kiralandığı için Suat teyzesiyle Hilmi eniştesinin Feneryolu’nda yaptırdıkları ev ile Sabahat teyzesiyle Bâlâ eniştesinin Arnavutköy’deki evinde ve annesinin arkadaşı Saliha teyzenin Büyükkada’daki evinde kalırlar. Ayşe bu üç ev arasında en çok Sabahat teyzesiyle Bâlâ eniştesinin kızı Filiz’le denize atlayabildikleri Arnavutköy’deki evi sever. Eylül başında sınava gireceği için ağustosta Narmanlı Apartmanı’na gelirler. Ayşe de Bebek’te oturan matematik öğretmeni Şirinyan’dan özel ders alır. Haftanın üç gününü onun kedileri arasında ve kedi çışı kokusundan genzi yanarak matematik çalışarak geçirir.

Aynı sene büyük dedesinin daha önce vefat etmiş olan kardeşi Hakkı Bey’in eşi Mahmure yenge kızı Meral’in Gebze dışında bir kismetle evlenebilmesi için kışı geçirmek üzere Narmanlı Apartmanı’nda misafirlğe gelmiştir. Ayşe, Meral’le çok vakit geçirdiğinden Sitare Hanım kızının dikkatinin dağılmaması için Meral’i Suat teyze ile Hilmi eniştenin oğlu Bülent’in evine gönderir ki o da ailesiyle birlikte Feneryolu’ndaki evin alt katında yaşar.

7 Eylül Ayşe’nin doğum günü olduğu için annesi alışveriş yapmaya Beyoğlu’na gittiğinden 6 Eylül’de onu Şirinyan’a kendisi götürmez. Ayşe, Bebek tramvayına anneannesi ve Mahmure yengeyle birlikte biner, onlar Sabahat teyzesinin evine gitmek için Arnavutköy’de inince o Bebek’e devam eder. Ders dörtte bitince teyzesinin çok sevdiği cevizli kekinden yemek için Arnavutköy’e dolmuşla gider. Çay içilirken eve Bâlâ eniştesi gelir ve Atatürk’ün evi bombalandığı için dışarısının tekin olmadığını, onları hemen eve geri götürmesi gerektiğini söyler. Ayşe’nin anneannesi itiraz etse de Bâlâ enişte ısrar eder. Sonunda hızlıca evden çıkıp Bâlâ eniştesinin Volkswagen arabasına binerler.

Dışarıdaki kalabalık “Kıbrıs Türk’tür Türk kalacaktır!” diye haykırdıkça Leman Hanım ile Mahmure Hanım insanların neen böyle slogan attığını anlayamaz. Bâlâ enişte onlara Türklerin zamanında

Kıbrıs'ı İngilizlere verdiğini, artık İngilizlerin adadan çekildiğini, ada idaresinin Rumlarla Türkler arasında çekişmeli bir konu olduğunu açıklar. Onlar konuşurken kalabalık arabanın etrafını çevirip sarsmaya başlar. Bâlâ enişte o an Ayşe'den üzerindeki tişörtü hemen çıkarmasını ister ve enine mavi beyaz çizgileri olan tişörtün Yunan bayrağını andırdığını söyler. Ayşe altında bir şey olmadığı için tişörtü çıkarmaz. Leman Hanım, Mahmure Hanım'dan başındaki örtüyü çıkarıp tişörtü kapatması için Ayşe'ye vermesini rica eder. Mahmure Hanım başını ev dışında açmaya alışkın olmadığını söylese de biraz sonra araba yumruklanmaya başlayınca hemen örtüsünü çıkarıp Ayşe'ye verir.

İçerisi çok sıcak olduğu için pencereleri açmak isterler ama Bâlâ enişte pencereleri kapalı tutmalarını ister. Yol boyunca tahta sopalarla dükkânların camlarının kırıldığını ve her şeyin yağmalandığını görünce Leman Hanım dua etmeyi bırakıp polisin nerede olduğunu sorgulamaya başlar. Teşvikiye Caddesi'nde Kıyık Pastanesi'nin önü börekler, poğaçalar ve Ayşe'nin çocukluğundan beri göz diktiği elma şekerleriyle doludur. Narmanlı Apartmanı'nın hemen altındaki kolonyacının camları paramparça edildiği için her yer mis gibi yasemin, gül, lavanta çiçeği kokar. Apartmanın önüne geldiklerinde kapıyı kilitli bulurlar. Leman Hanım hem zile basar hem de kapıyı yumruklar. O sırada kapıcı Mehmet Efendi koşarak yanlarını gelir ve kapıyı açıp onları içeri aldıktan sonra kapıyı sürgüler. Anneannesi Sitare'nin gelmediğini öğrenince bayılacak gibi olur.

Yukarı çıktıklarında Leman Hanım dışarıda ne olduğunu soran annesi Behice Hanım'a her şeyi hafifleterek anlatır. Behice Hanım o an Selanik'ten kaçtıkları sırada da sokakların aynen böyle olduğunu anlatmaya başlar. Osmanlı savaşı kaybettiğinde Ahmet Reşat Bey Selanik defterdarıdır. İstanbul'a gidecekleri vapura Yunanların saldırısına uğramadan sağ salım gidebilmeleri için Rus elçisi kendi kupasını ve arabacısını verir. Behice Hanım o sırada Sabahat'a hamile olduğunu söyleyince Leman Hanım araya girip karnındaki bebeğin Sabahat olmadığını hatırlatır. Behice Hanım o zaman karnında bebeği gemide düşürdüğünü hatırlar.

Biraz sonra anneannesi Leman Hanım Ayşe'ye tişörtünü yakmasını emreder. Ayşe tişörtü somyasıyla şiltesi arasına saklar. Yarım saat içinde annesi de eve gelir. Taksim'den otobüsle geçerken Atatürk heykelinin orada bir gencin merdivene çıkmış hâlde kalabalıklara seslendiğini gördüğünü anlatır. Ara sokaklardan geçerek eve öyle gelebilmiştir.

Akşama doğru acil durumlarda telefonlarını kullandıkları komşuları Muhittin Bey'in Ankara'dan onları aradığını haber verir. Sitare Hanım onunla konuştuktan sonra olayların Ankara ve İzmir'de de patlak verdiğini söyler. Saatler ilerledikçe apartmandaki komşular birbirini ziyaret ederek olup bitenleri konuşur. Akşam vakti haberleri radyodan dinlerken Leman Hanım Mari ile Sava'nın akıbetlerini merak eder. Evlerine gidip onları almayı teklif eder. Sitare Hanım onun bu fikrine katılır ama sonunda komşunun telefonuyla onları arayıp evlerine davet ederler. Ertesi sabah Mari ile oğlu Niko onlara gelir. Apartmanlarının giriş kapısı parçalandığı, kapıyı kilitlemeye inen İlya Bey uğradığı saldırı nedeniyle hastaneye kaldırıldığı için Sava evini bırakmak istememiştir.

Sonraki gün tüm gazeteleri alıp olup bitenlerin dehşetini fotoğraflardan görünce Ayşe önceki gün arabanın içinde korkmadığı kadar korkar. Hükümet yanlısı gazeteler olayların komünistler tarafından gerçekleştirildiğini yazsa da komşuların varsayımları haklı çıkar; Yunanlar Kıbrıs'a sahip çıkmak için İngiltere'ye baskı yaparken Demokrat Parti hükümeti Türk halkının buna sessiz kalmayacağı mesajını vermek istemiştir. Nitekim Taksim, Kurtuluş ve Beyoğlu gibi Yahudilerle Ermenilerin ve Rumların yaşadığı semtlerde gayrimüslimlerin hatta bazı Türklerin de dükkânları yağmalanmış, Taksim'de Aya Triyada Kilisesi ve Zapiyon Kız Okulu yakılmış, Arnavutköy ve Ortaköy'deki kiliseler yıkılmış, Kurtuluş'taki Ortodoks kilisesinin etrafındaki polislerden biri "Kiliseye girmeyin, vururum" diye bağırır da kilisenin içinin harap edilmesini engelleyemez çünkü polise yazılı bir "vur" emri verilmemiştir.

Ayşe'nin sınava girdiği hafta Mari teyzesiyle Niko evlerine geri döner. Ayşe sınavı geçtiğini öğrense de sevinemez. Olan biten her şey onda bir durgunluğa yol açmış ve onu biraz daha büyütmüştür. Orta ikiye böyle durgun ama biraz daha uzun bir boyla ve vücudu daha da gelişmiş olarak başlar. Üstelik annesi o istemese de ona artık sutyen aldırmaıştır. Bu, çocukluğunun geride kalmaya başladığı anlamına gelir.

Cenaze

O kış büyük anneannesi Behice Hanım vefat eder. Onun vefat ettiği akşam hafta sonu olduğu için Ayşe de evdedir. Anneannesi annesinin hâinden şüphelendiği için akşama doğru eve doktor çağırılmış, akşam yemeğinden sonra da her zamanki gibi onun yatağının karşısındaki sedire oturup radyo

dinlemişlerdir. Ayşe on gibi anneannesinin odasındaki yatakta uykuya dalar gece de anneannesinin yardımcısı Hacer'in kapıya vurmasıyla uyanır. Anneanesi koridora dikilip onu büyük anneannesinin odasına salmayınca Ayşe onun öldüğünü anlar. Hacer biraz önce onun kollarında vefat ettiğini söyleyince de ağlamaya başlar. Ertesi gün annesiyle babası uçakla İstanbul'a gelir. Ayşe cenaze sahipleri dışında herkesin birbiriyle sohbet ettiğini hatta şakalaştığını görünce ölüme yeterince saygı gösterilmediğini düşünerek hayal kırıklığına uğrar.

Annesi Ankara'ya kırkıncı günü atlattıktan sonra geri döner. Anneanesi annesi gittikten sonra evde badana yaptırır ve salonu rahmetli annesinin odasına, kendi odasını da salona taşır. Onun balkonlu odası da Ayşe'nin olur. Babası ona şık bir yatak odası takımı alınca odaya birbiriyle uyumlu bir gardrobu, kütüphanesi ve tuvalet masası yerleştirilir. Artık tam bir genç kız odasına sahiptir.

Çocuk-Genç Kız

Sene sonunda Meral'e Dr. Cemil Topuzlu'nun oğlu Cemil talip olur. Sitare Hanım nişan için İstanbul'a gelir ama Ayşe'nin ilkokulda oynarken yarısı kırılmış olan ön dişi nişanın yapılacağı cumartesi den önceki gün kesilir. Ermeni dişçileri Vartan Bey pazar günü tatil olmasına rağmen dişini o gün tedavi edecektir. Ayşe bu yüzden nişana gitmek istemez. Annesiyse henüz çocuk olduğu için nişana tek dişi eksik hâlde katılabileceğini söyler. Ayşe buna itiraz eder. Nitekim annesi ona işine elince koca kız işine gelince de çocuk muamelesi eder.

Asi Kız

1955-56 öğrenim yılında yatakhane değişir ve on dört kişilik bir yatakhane yerine Mitchell Hall'da iki kişilik bir odaya geçer. Oda arkadaşı da İffet'tir. Yorgan kılıfları saten olduğu için uyurlarken kayıp yere düşmesin diye yataklarını birleştirirler. Ancak yatakhane görevlisi Enise Önüt onları azarlayarak yataklarını ayırmalarını söyler. Dediğini yaparlar ama o gittikten sonra yine birleştirirler. Sabah kahvaltıya giderken Enise Önüt yollarını kesip yataklarını bir daha birleştirirlerse ikisini de disipline verip okuldan attırmakla tehdit eder. Yataklarını birleştirmelerinin neden bu kadar sorun olduğunu bir türlü anlayamazlar ama Enise Önüt'ten intikam almaya yemin ederler.

On dört yaşında hâlâ çocuk ruhlu olmalarına rağmen boyları aniden uzar, memeleri de birden kocaman olur. Ayşe'nin annesi onu yılbaşında gördüğünde balerin olmaktan vazgeçmeseydi o memeler yüzünden parmak ucunda kalktığı an burnunun üzerine yapışacağını söyleyerek onun bu yeni hâliyle eğlenir.

Orta ikiye bitirdiği sene yazı geçirmek için Fenerbahçe'de palmyelerle çevrili bir bahçenin içinde iki katlı bir evin bahçe katını kiralarlar. Ev Suat teyzenin Feenryolu'ndaki evine çok yakın olduğu için sık sık görüşürler. Ayşe ise Belkıs Aran'ın oğlu Pınar, kuzeni Erkan, arkadaşları Erkut, Güneri Cıvaoğlu ile Bâli ve Bülent kardeşlerin Kalamış koyundaki yalılarından denize girerler. Pınar'ın motor takılı sandalyeyle Moda koyuna gider, yarız Moda'daki yazlıklarında geçiren Emine ile buluşurlar. Bütün yaz Moda-Fenerbahçe arasında sandalla dolaşıp denize girer, öğleden sonra da bisiklete biner ve her şeye gülerler.

Ancak Fazilet teyzesinin oğlu Üstün onlara gelince odasını ona verip annesinin odasına taşınmak zorunda kalır. Üstün odasındaki kitapları karıştırdıktan sonra Ayşe'ye şiire ilgisi olduğu için onu gerçek bir şairle tanıştıracaklarını söyler. Ayşe onu ukala bulduğu için karşı çıkınca Üstün şairin Türkiye'de okunması bir yana adının anılmasının bile yasak olduğunu söyler. Ayşe bunu sorgulayınca Üstün şairin komünist olduğunu açıklar. Ayşe bunun üzerine donup kalır. Üstün'e hava atmak için komünist tanıdıkları olduğundan bahsedip Hüsrev Tökin'i anlatır. Üstün şimdi şiirleri okumaya hak kazandığını söyler ve gece Ayşe'ye Nâzım Hikmet'in şiirlerini okur. Ayşe duyduğu şiirlerden çok etkilenir. Üstün'den Nâzım Hikmet'in cezaevinden çıktıktan sonra Rusya'ya kaçmak zorunda kaldığını, fikirlerinden dolayı yasaklı biri olduğunu öğrenince ondan çok etkilenir. İlkokuldaki jimnastik öğretmeni Rusların çok korkunç koşullarda yaşadığını, Türkiye'ye gelen sporcuların burada gördükleri güzellikleri ve özgürlüğü Rusya'daki insanlara anlatmamaları için sınırda kurşuna dizildiğini anlatmıştır. Ayşe için tüm bunlar hem tehlikeli hem de gizemli görünmeye başlar. Üstün'deki tüm şiirleri gece yarısına kadar el yazısıyla gizlice defterine yazar.

Üstün gittikten sonra Sacide teyze kalmaya gelince bu sefer annesinin odasına bir somya yerleştirilir. Sacide teyze iki hafta kalacak sonra da Nişantaşı'danki bir klinikte ufak bir miyom ameliyatı geçirecektir. Ayşe, Sacide teyzeyle beraber Fenerbahçe Plajı'na yürür, kumlara uzanıp onunla sohbet eder. Komünizmle ilgili merak ettiği her şeyi ona sorar. Sacide teyze komünistlerin onun düşündüğü

gibi mağdur olduklarını tasdikler. Böyle sohbet ettikleri bir ara yanlarına genç bir adam gelerek izin alıp Ayşe'nin fotoğraflarını çeker.

Ertesi gün annesinin Suadiye'de oturan arkadaşı Melahat arayarak Ayşe'nin fotoğrafının *Son Posta* gazetesinde "plaj gülleri" başlığı altında başka genç kızlarla birlikte sergilendiğini söyler. Onun kızı Ayşim Suadiye, Ayşe de Fenerbahçe güzeli seçilmiştir. Ayşe'nin annesi bunu öğrenince deliye döner. Ayşe annesi sinirlendiği için özellikle haz alır. Ancak anneannesinin gizlice aldığı gazeteye bakınca şapkası yüzünden poz verenin o olduğunu anlaşılmamasının imkânsız olduğunu görür. Üstelik adı "Ayşe Kalın" olarak yazılmıştır.

Sacide teyzenin ameliyatından iki gece önce Kalamış'taki Todori'de gece yarısına kadar eğlenirler. Ameliyat gecesi annesi Sacide teyzeyle kalıp ertesi gün akşama doğru eve geri döner. O gece Ayşe sabaha karşı bir çığlık sesiyle uyanır. Telefon annesinin odasında olduğu için elinde telefon ileri geri sallanarak ağlar. Ayşe ne olduğunu sorunca anneanesi Sacide teyzesinin vefat ettiğini söyler. Ayşe hayatında ilk defa ölüm karşısında böylesine büyük bir acı duyar. Okula başkalarının yasakladığı şeyleri konuşabildiği tek yetişkin arkadaşını kaybetmenin acısıyla döner.

Annesi Ankara'ya dönmesine rağmen o kasım ayına kadar bu evde anneannesiyile kalmaya devam eder. Oradaki son hafta sonunda okuldan eve geldiğinde anneanesi Nâzım Hikmet'in şiirlerinin bulunduğu defteri ona doğru sallayarak şiirleri nereden bulunduğunu sorar ve tüm komünist arkadaşlarının isimlerini söylemesini ister. Ayşe ona karşı çıkarak eğer bir daha eşyalarını karıştırırsa bir daha asla onunla konuşmayacağını söyler.

Akşamüstü eve dayısı gelir. Gençken kendisinin de Nâzım Hikmet'in şiirlerini dua okur gibi sayıkladığını ama büyüüp tecrübe edindikçe bundan vazgeçtiğini, komünizmin sadece gençlerin inanacağı türden bir ütopya olduğunu, eğer bu şiirleri elinde tutmaya devam ederse hem kendisine hem de ailesine zarar vereceğini anlatır. Ayşe şiirleri yırtıp attığını söyler ama defterini kirli çamaşırlarını tuttuğu sepetin en altına saklar.

Böylece yavaş yavaş ülkenin bir paranoyanın gölgesinde yaşadığını keşfetmeye başlar.

Vatan Cephesi

Okul tatilinde Ankara'ya gittiğinde babasını çok sıkın bulur. Gece ne zaman tuvalete kalksa babasını oturma odasında başını iki elinin arasına almış hâlde düşünürken bulur. Ne olduğunu sonunda anneannesinden öğrenir. Hükümet babasından Gerze'de inşaat yaptığı yerde Vatan Cephesi Ocağı açmasını istemektedir. O yıllarda Demokrat Parti muhalefete karşı halk desteğini artırmak için radyoda sabah, öğle, ikindi ve akşam haberlerinden sonra ailesiyile birlikte Vatan Cephesi'ne katılanların adları sayılır. Bu o kadar absürt bir durumdur ki İstanbul Valisi Ethem Yetkiner Ajans Haberlerini ve Partizanca Neşriyatı Dinlemeyenler Derneği adlı bir dernek kurar.

Ayşe babası zor durumda olduğu için kolejden ayrılma ihtimali olup olmadığını sorduğundan anneanesi onu okutacağını ama onun da gerekirse burs alacak kadar iyi bir öğrenci olması gerektiğini belirtir. Ayşe burslu öğrencilerin hiçbir yaramazlığa karışmadığını, kendisinin ise ışığı zamanında kapatmamak, yüksek sesle şarkı söylemek, geceleri Emine'yle sohbet etmek gibi "büyük suçları" bulunduğunu düşünerek burslu öğrenci olmasının mümkün olmadığına karar verir. Annesinin aile yadigarı eşyaları sattığını öğrenince babasına mektup yazarak gerekirse özel ders vererek harçlığını çıkaracağını bildirir. Babası "Seni ilgilendirmeyen işlere burnunu sokma, benim vazifem seni okutmak, senin vazifen iyi bir öğrenci olmak. Görev alanlarımızı karıştırmayalım" diye cevap vererek onu susturur.

Şaka

Annesiyile babası Dışişleri'nde çalışan akraba ve arkadaşları sayesinde çokça diplomat arkadaş edinirler. Annesi özellikle İsveç, Mısır, İspanya ve Almanya elçilerinin eşleriyle arkadaş olur. Ayşe de Ankara'da bulunduğu sırada hafta sonları Mısır elçisi tarafından kızıyla oynaması için gönderilen limuzinle elçiliğe götürülür. Ne zaman Türkiye'yle Mısır'ın arası bozulur elçi onlardan uzaklaşır, Ayşe de bu sıkıcı buluşmalardan kurtulur. Dilomatların sıkıcı buluşmalarından bunalan Ayşe, Siyasal Bilgiler'de okuyan ve Dışişleri'nde çalışmak isteyen kuzeni Orhan'la her fırsatta alay eder. Orhan akşamları onların evinde yemek yedikten sonra öğrenci arkadaşlarıyla kaldığı eve döner.

Bir gün İsveç elçisinin eşi tarafından onu ziyarete gelen yeğeni adına verilen partiye Ayşe'yi de götürmek ister. Mutlaka siyah bir elbise giymesini ve makyaj yapmamasının tavsiye eder. Ayşe'nin annesi teyzesinin diktiği ekose elbiseyi önerir ama Orhan ekose elbisenin kesinlikle uygun olmayacağını söyler. Parti günü İsveç elçisinin eşi Ayşe'nin annesini arayıp yeğenin hasta olduğunu, partiyi iptal ettiğini haber verir. O an Ayşe'yle ikisi plan yaparak partinin iptal edildiğini Orhan'dan gizler. Akşam Ayşe annesinin siyah bir eteğiyle bluzunu giyer, dudaklarına kırmızı bir ruj sürer ve memelerinin arasıyla bir kulağının arkasına kırmızı birer gül sıkıştırır. Babası onu bu hâlde görünce inanamaz. Ama Orhan'a şaka yapacaklarını öğrenince iş birliği yapar. Orhan geldiğinde Ayşe'yi görünce onu partiye bu şekilde götüremeyeceğini söyler. Babası bu kadar hazırlandığı için gerekirse kendisinin götüreceğini söyleyince Orhan da partiye gitmekten vazgeçtiğini açıklar. Tam kapıya doğru yürürken Ayşe ve annesiyle babası kahkahalara boğulur.

İran Şahına Eş Aranıyor

Ayşe orta sonda veya lise birdeyken yılbaşı için Ankara'ya gittiğinde evlerinde bir davet verilir. Davet sırasında İran Büyükelçiliği Müsteşarı Feruz Şemsî Ayşe'ye özel bir ilgi gösterir. Sürekli onunla sohbet eder. Hatta şoförü elçiliğe gönderip elçilikten getirttiği bir dosyayı ona teslim ederek incelemesini rica eder. Dosyada İran Şahı'nın hem tek başına hem de ayrıldığı eşi Süreyya ile çekilmiş fotoğraflarıyla İran hakkında bröşürler vardır. Dosyayı odasına götürürken annesiyle babasının koridorda tartıştığını görür. Babası ona ortalıkta dolaşmadan odasına girmesini söyler.

Misafirler gittikten sonra Ayşe annesine ne olduğunu sorar. O sırada salonda çerçeve içindeki fotoğrafının yerinde olmadığını anlar. Babası o günün gazetesinin nerede olduğunu sorup yatak odasına gidince annesi Feruz Bey'in eşinden ayrılan İran Şahı için eş aradığını ve babasından onun bir fotoğrafını istediğini anlatır. Ayşe annesinin onu bir diplomatla evlendirmek istediğini bildiği için şaka yollu İran'a bu şekilde gitmesinin hoşuna gidip gitmeyeceğini sorar. Annesi dengiyle evlenmesini istediğini söyleyince Ayşe şaşırır ve her zaman inatlaştığı annesine karşı şefkat duyar. Ertesi gün annesi rica ederek fotoğrafı geri ister ve babasının haberi olmadan fotoğrafı yerine koyarlar.

Ayşe okula döndüğünde Enise Önüt hemen neler olduğunu sorar. Ayşe onun bu sorusu karşısında şaşırınca Enise Önüt onun İran Elçiliği tarafından araştırıldığını, okulun da hakkında çok iyi bir rapor verdiğini belirtir. Ayşe olan biteni anlatması karşılığında bundan kimseye bahsetmemesini rica eder. Böylece Enise Önüt onunla yakınlaşır ve Ayşe'nin daha sonraki bazı yaramazlıklarını hoş karşılar. Ancak o kış Ankara gazetelerine A.K. rumuzuyla kolejde okuyan bir kızın İran Şahı'nın gelin adayları arasında bulunduğunu yazar.

Ayşe daha sonra eşinden ayrılan İran Şahı'nın tüm Dışişleri çalışanlarına kendisine uygun bir eş bulması için talimat verdiğini ve saraya yüzlerce genç kız fotoğrafı gönderildiğini öğrenir.

Kolejli Olmak

Liseli olmayanlar kolejli sayılmaz. Kolejli sayılmak "freshman" olmakla başlar. Ancak ortaokuldan mezun olmak zor olduğu için her sene onlarca kişi başaramaz. Ortaokulda da lisede de herkesin bir defa sınıfta kalma hakkı vardır. Lisede sadece sınıfta kaldığı için değil nişanlandığı, evlendiği ya da yurt dışına gittiği için de ayrılan olur. Ayşe ortaokul diplomasını alır almaz lacivert üniformasını, gömleklerini, ceketini ve ayakkabılarını çıkarıp atar.

"Freshman" olduğunda aralarına başka okullardan katılanlar olur. Bu kişilerden biri Tomris Gedik (Uyar)'dır. Böylece Sosyal Apartmanı'ndan tanıdığı Betin'le ve onun yakın arkadaşları Kler ile Feride'yle sınıf arkadaşı olur. Çünkü o nasıl İffet'le birbirinin uzantısı gibi yaşıyorsa bu üçlü de öyle yaşar. Ancak iki yıl iki ve üç kişilik odalarda kaldıktan sonra yeniden yatakhane yatmaya başlarlar. Üstelik bu sefer manzaralı da değildir ama İffet'le yan yana yattıkları için geceleri sohbet edebilirler. Yabancı dil dersi için bildiği dil olduğundan Almancayı seçer ama İffet Fransızca'yı seçtiği ve onun da seçmesinde için ısrar ettiği için Fransızcaya geçer. O yüzden babası bu seçiminde kolayca kaçmadığı için onu takdir ettiğinde biraz utanır.

Artık kolejli oldukları için İffet kendine bir ruj alır. Ayşe ruj kullandığında dudakları daha da ortaya çıktığı için ruj yerine anneannesinin allığıyla rimelini kullanır. Kolejde en büyük suç sigara içmektir. Eğer öğrenci sigara içerken yakalanırsa ihtar edilir, ikinci seferde ailesine haber verilir, üçüncüsünde okuldan atılır. Sigaradan dolayı ihtar alan öğrencilerin sigara içmeyen arkadaşları onları korumak için bazen suçu üstlenir. Ayşe ve İffet'in de Rengigül'le aynı odada kaldığı sırada Rengigül'ü kurtarmak için

odadaki dumanı sahiplendiği olur. Ayşe sigara içmeye yeltendiğinde çakmakla kirpiklerini yaktığı için sakar olduğuna hükmedip bu merakından vazgeçer.

Yıllar İçinde Arkadaşlık

Herkes mezuniyete kadar çok yakın arkadaş olur ve mezuniyet sonrası düzenlenen toplantılara onuncu yılda katılmaya başlar. O toplantıda çoğu evli ve çocukludur. Yirminci yıl buluşmasında Ayşe otuz dokuz yaşındadır ve arkadaşları eşleriyle çocuklarının başarılarıyla övünürken kendisi büyük sıkıntılarla baş etmektedir. Yine de kimseye bir şey belli etmez. Kırkinci mezuniyet yılında Tomris Gedik dışında herkes toplantıya katılır ve herkes birbirine her zamankinden çok daha başka bir özenle yaklaşır. O yıl Polonezköy’de bir otelde okuldaki arkadaşlarıyla aynı odalarda kalırlar, hep birlikte Doğu Anadolu gezisine giderler ve geçmişte kıymetini bilemediklerini düşündükleri her şeyi telafi etmek için sık sık bir araya gelirler.

Genç Kız Olmak

Son sınıf öğrencileri okulun bitmesine 77 gün kala 77 adlı bir gece düzenler. O gün öğrenciler öğretmenlere onları hortumla ıslatmak dâhil olmak üzere istedikleri hemen her şeyi yapabildikleri gündür. Son sınıfın kızları 77 gecesinin doğal konuklarıdır ama bazen başka sınıflardan davetliler de bulunur. Ayşe daha birinci sınıf olmasına rağmen davetli listesinde adını görünce çok mutlu olur. Okul dışında arkadaşlarının evlerinde saat üçle akşam yedi arasında verilen partilere katılsa da bu partilerin anneannesinin bildiği yerlerde olması gerekir. Mesela Narmanlı Apartmanı’nın yanındaki apartmanda oturan Mine’nin (Koyuncuoğlu) evindeki partilere kolaylıkla katılabilir çünkü anneannesi mutfak penceresinden sarkarak Minelerin oturma odasını görebilir. Yine eve iki dakika uzaklıktaki Bilge Taşcıoğlu’nun evindeki bir partide Çetin Emeç ve Ercan Arıklı ile tanışır. Bilge’yle Çetin, Mine’yle Şener Koyuncuoğlu neredeyse bir yıldır çıkmaktadır. O yıllarda biriyle çıkmak demek beraber okul etkinliklerine katılmak, Yeni Melek Sineması’nda film seyretmek, Tilla’da pasta yemek, hafta sonları partilerde yanak yanağa dans etmek ve saatlerce telefonda konuşmak demektir. Ayşe’nin henüz çıktığı kimse yoktur.

77 gecesini için “Çiftlikte Dans” teması seçildiği için parti alanına samanlar ve odunlar dökülür, oğlanlar kovboy gibi giyinir. Ayşe’yle İffet samanların üstünde dansa davet edilmeyi beklerken okula kaydolduğu gün karşılaştıkları Güven Osma yanına gelerek ona selam verir ve yanlarına oturur. Onun ardından arkadaşları da gelince sınıfta yaptıkları yaramazlıkları mesela biyoloji sınıfına nasıl eşek soktuklarını anlatıp hep beraber gülerler.

Ayşe ve İffet sonraki hafta düzenlenen kıyafet balosuna davet edilince Ayşe’nin anneannesi yıllardır sakladığı sandığından çıkardığı peştamalla ona Hawaili kız kostümü hazırlar. Ancak Ayşe Güven’le dans ederken hareket ettikçe elbisenin aşağı düştüğünü fark ettiğinde morali bozulur. O yüzden bütün gece boyunca gönlünce dans edemez. Fakat o geceden sonra Güven’le çıkmaya başlarlar. Lisede şaperon zorunluluğu kalktığı için her etkinliğe beraber giderler.

Ayşe’nin sınıf arkadaşı Işıl Erim sevgilisi Akın Önalp’le Ayşe’nin ailesinin Ankara’da yaşadığı apartmanın en alt katındaki Süreyya adlı pavyonda nişanlanacağı zaman Ayşe’nin anneannesi bir kumaş alıp ona uygun bir elbise diktirir. Ancak Ayşe Ankara’ya gittiğinde annesi onu pavyona gönderemeyeceğini söyler. Ayşe gözyaşlı tartışmaların ardından annesini sınıf arkadaşının nişanına gitmezse çok ayıp edeceğine ikna eder. Nişan akşamı hazırlanıp evden çıkarken babası akşam onda eve gelmesini tembihler. Ayşe on ikide dönmek için ısrar eder. Ayaküstü yaptıkları ağız dalaşından sonra annesi on bire kadar kalmasına izin verir. Ayşe, Güven’le dans ederken Güven eve geç kalmaması gerektiğini hatırlatır. Saat on biri on geçe nişandan ayrılırlar. Sokakta başını kaldırıp yukarı baktığında annesiyle babasını pencerede onu beklerle bulur. Hemen Güven’e kendisine çok yaklaşmamasını söyler. Apartmana girdiklerinde babasının onu almak için merdivenlerden aşağı indiğini duyarlar.

Ayşe İstanbul’da Ankara’da olduğundan daha özgürdür çünkü anneannesi çok titiz olduğu için tartışma konuları genellikle temizlikle ilgilidir. O yüzden onu kandırmak için bazen yazın Fenerbahçe’deki evde yatağının üzerindeki pikenin üzerine üç parmağını birleştirip kedi ayağı izi bırakır. Anneannesi her seferinde içeri kedinin girdiğini zannederek pikesini yıkar. Eşyalarının karıştırıldığından emin olduğu için bazen kitaplarının arasına anneannesiyle annesinin okuması için notlar bırakır. Eve döndüğünde yüzlerinin asık olduğunu görünce notlarını okuduklarını anlar. Babasıyla mektuplaştıklarında annesi babasının Ayşe’ye gönderdiği mektupları mutlaka okumak ister. Ayşe bazen bu mektupları yırtıp tuvalete atar.

Ailesinin bu meraklı ve baskıcı hâli yüzünden ortaokuldan mezun olurken Fullbright Bursu ile bir yıllığına Amerika'ya gitme şansını kaçırmış. Ayşe adaylar arasında gösterildiğinde babası iki yıl önce aynı bursla Amerika'ya giden Ayşe'nin bir kuzeninin babasını arar. Adam duyduğu özlem yüzünden kızını oraya gönderdiğine çok pişman olduğunu söyleyince babası da hemen vazgeçer. Ancak Ayşe bunu adamın kıskançlığına bağlar.

Uçak Kazası

Bugünlerde Kıbrıs görüşmeleri için Londra'ya giden Başbakan Adnan Menderes'in uçağı düşer. Menderes bir ağaç dalına asılı kalır ve bir çiftçi tarafından kurtarılır. Kazadan sonra Londra Anlaşması ile Kıbrıs Cumhuriyeti kurulur. Ancak Adnan Menderes'in bu şekilde kurtulmasına ilahi bir anlam yüklendiği için ülkeye dönüşü tantanayla kutlanır.

Kuşak Çatışması

1959 yazında anneannesi ve yardımcısı Hacer ile yine eşyaları Fenerbahçe'deki eve taşırlar. Annesi onlar eve yerleştikten sonra gelir. O günlerde babası ona eskisi gibi mektup yazmaz. Anneannesi sürekli olarak babasının Vatan Cephesi Ocağı açmadığı için ekonomik zorluklar yaşadıklarını ima eder. Babasının geldiği bir hafta sonunda ona bu durumu sorduğunda babası zengin ama kendisine saygısı olmayan biri olmaktansa başı dik ama zengin olmayan biri olmayı tercih ettiğini söyler. Bu konuşma esnasında Ayşe'ye erkeklerle sokaklarda gezen bir kız olmasını istemediğini de belirtir. Ayşe, Güven'in annesinin kolejden arkadaşı Vedia'nın oğlu olduğunu ve Ankara'da Hukuk Fakültesinde okuduğunu anlattıktan sonra babasına itiraz eder.

Bu konuşmanın ardından annesine gidip babasını ona karşı dolduruşa getirdiği için kızar ve sürekli evde oturmasını istiyorsa neden koleje gönderdiğini sorar. Annesi kendisinin de koleje gittiğini ama her yere babasının getirip götürdüğünü anlatınca Ayşe bunun yirmi beş yıl önce olduğunu, artık dönemin değiştiğini söyleyerek ona karşı çıkar.

Okul başladığında kendisiyle aynı durumda olan İffet'le beraber derslerin erken bittiği bir gün okuldan kaçıp yürüyerek Bebek'e giderler. Özsüt'te paraları yetmediği için bir çay ısmarlayıp çayı bölüşerek içerler. Geri döndüklerinde bekçinin yanından çok önemli bir şey konuşuyor gibi yaparak geçip giderler. Böylece okuldan kaçma eylemi sorunsuz sonlanmış olur.

Siyasileşmek

1959-1960 öğrenim yılında Sage Hall'da üç kişilik odada kalırken Rengigül okula uğramaz. Okul farklı şehirlerde yaşayan annesiyle babasını okula çağırır da gelen giden olmaz. O yüzden odada yine İffet'le baş başa kalırlar. Rengigül'ün yatağını da divan gibi kullanırlar. Fakat o sene tek ayrıcalıkları bu değildir. Siyaset Bilimi dersine Dr. Suna Kili gelmeye başlar. Faşizm, komünizm, liberalizm gibi kavramlar onun dersinde ete kemiğe bürünür. Kırk derece ateşle yatsalar bile derse giderler.

İkisi de Ankara'da büyüdükleri için siyasetle tanıştırlar ama artık bilinçli şekilde ilgilenirler. Hükümetin kötü bir sınav verdiğinin farkındadırlar. Demokrat Parti 1954 seçimlerinden beri vadediklerinin dışında hareket etmektedir. 54 seçimlerinde Kırşehir Osman Bölükbaşı'nın partisine oy verdiği için il konumundan ilçe konumuna, Demokrat Parti'ye oy veren Nevşehir ise ilçe konumundan il konumuna getirilmiştir. Muhafetlin toplantı ve yürüyüş yapması yasaklanmıştır. Yüksek yargıçlar ve memurlar keyfi olarak meslekten uzaklaştırılmaktadır.

Ayşe hafta sonu eve gittiğinde anneannesinden biriktirmesini istediği günlük gazeteleri saatlerce okur, anneannesine de siyaset ödevini yaptığını söyler. Anneannesi siyaset kelimesini duyar duymaz siyasete bulaşmamasını tembihler ve bu ülkede siyasete bulaşanların kafasının gittiğini söyler. Ayşe gazeteleri okuma faslını bitirince babasına ve Güven'e mektuplar yazar. Babasına derste öğrendiklerinden Güven'e de günlük yaşantısından bahseder.

Babası sohbet ederken neşeli ve renkli bir kişi olmasına rağmen mektupları genellikle düz ve nasihat doludur. Ancak memleket meseleleri hakkında yazışmaya başladıklarından beri gerçekten sohbet eder tarzda yazar. Mesela Ankara'daki siyasi havadan, Tortum Hidroelektrik Santrali'nden, Hirfanlı Barajı'ndan bahseder. Hirfanlı Barajı'nın açılışında Başbakan Adnan Menderes yemek odasından çıkmadan yemeklerini yiyip mekândan ayrılan mühendislerin aksine başbakanlık makamına duyduğu saygı nedeniyle yemek masasında tek başına Adnan Menderes'i beklediğini anlatır.

Siyasi olarak çalkantılı günlerden birinde Dr. Suna Kili sınıfa girdikten sonra o günkü konularının liberalizm olduğunu söyler ama konuşmayı sürdüremez. Sesi titreyek Tahkikat Komisyonunun bulunduğu bir ülkede demokrasiden söz edilemeyeceğini söyler. Dersi anlatamayacağını belirterek sınıftakilerden kitaplarını açıp ilgili sayfayı sessizce okumalarını rica eder. Bu, Ayşe'nin babasına anlatmak isteyeceği türden bir olay olduğu için hafta sonunda olanı babasına yazmaya karar verir.

Darbeye Giden Günler

Ayşe 1960'ın Paskalya tatilini Ankara'da annesi ve babasıyla geçirirken ilk kez ailesini arkadaşlarına tercih ettiğini hisseder. Hemen her akşam CHP'nin kadın kollarında çalışan Sabiha teyzenin evine gidip edebiyat ve şiir sonra da siyaset konuşurlar. Saat altı gibi Hasan Âli Yücel de sohbetlerine katılır. Aynı günlerde öğrenciler Ankara ve İstanbul'da protestolar yaptığı için iki ilde de sıkıyönetim ilan edilmiş, Ayşe'nin okuldan arkadaşı Ekin Kardam'ın kolu protestolara katıldığı sırada polis tarafından kırılmıştır.

Ayşe okula geri döndüğünde bir gün kütüphaneden çıktığı bir sırada Efsa adlı üst sınıftan bir öğrenci Tahkikat Komisyonunu protesto etmek için cumartesi günü Harbiye'den Taksim'e yürüyeceklerini haber vererek katılmak isterse saat ikide Harbiye'de olmasını söyler ve gelirken yanında Atatürk'ün *Nutuk*'unu getirmesini ister. Tahkikat Komisyonu Demokrat Partili 15 kişiden oluşur ve neredeyse sınırsız yetkiye sahiptir.

Ayşe o hafta sonu her zamanki gibi anneannesinin Narmanlı Apartmanı'ndaki evine gider. Cumartesileri Yeni Melek Sineması'nda iki buçuk matinesinde tek başına film seyredebilme hakkı elde ettiği için anneannesi onun o gün de sinemaya gideceğini düşünerek Beyoğlu'nda işi olduğunu söyleyerek beraber çıkmayı teklif eder. Ayşe sinemaya gitmeyeceğini, yeni evlenen arkadaşı Rengin'i Bebek'teki evinde ziyaret edeceğini söyler. Anneannesi çeşitli detaylı sorularla onu sıkıştırırsa da sonunda ikna olur.

Ancak biraz sonra kapı çalar ve komşuları Sabiha Hanım sinemanın civarında olaylar beklediğini söyleyerek Ayşe'nin evden çıkmamasını tavsiye eder. Ayşe konuşulanları duyduğu gibi odasına fırlayıp Yurttaşlık Bilgisi dersinin kitabından kopardığı *Nutuk* sayfalarını çantasına koyar. O sırada içeri anneannesi girer. Ayaüktü tartıştıktan sonra Ayşe mutfak kapısından kaçır. Harbiye'ye doğru yürürken kalabalık bir grubun şarkılar söyleyerek ilerlediğini fark eder. Aralarına karışır. Çantasındaki *Nutuk* sayfalarını çıkarıp konuşma yapan gençlerden birine verir, bir başkası onun elne bayrak tutuşturur. Fakat biraz sonra polis saldırınca kargaşa çıkar. Ayşe'nin elindeki bayrak yere düşer, saçları darmadağın olur, deri pardösüsünün sol kolu yırtılır. Kalabalıktan kurtulunca Nişantaşı istikametine doğru koşar ve saat beşe doğru eve geri döner.

Anneannesi odasındaki yataкта uzanmış tavana bakarak babasının arayacağını, onu Ankara'ya götüreceklerini söyler. O an evdeki yardımcı Hacer amcasının geldiğini haber verir. Ayşe başta anneannesinin amcasını aradığını düşünür ancak amcası onu protestocuların arasında gördüğünü, komünistlerle hiçbir işinin olamayacağını söyler. Dahası, onu babasına şikâyet etmekle tehdit eder. Ayşe Demokrat Partili amcasına beklemediği bir karşılık vererek ona kafa tutar. Kendilerinden olan herkesi ihya eden Dokrat Parti'ye yazılırsa onun da ihya edileceğini söyler. Amcası şaşkınlığını attıktan sonra bundan sonra hiçbir protestoya katılmazsa babasına hiçbir şey söylemeyeceğini belirtir. O sırada anneannesi gelerek Ayşe'nin hatasını bir iki gün içinde mutlaka anlayacağını söyler. Ayşe yürüyüşe katıldığını babasına bizzat kendisinin yazacağını söyleyerek ikisine de kafa tutmaya devam eder. Gerçekten de olan biteni detaylı biçimde babasına yazdığı mektupta anlatır. Babası cevabında ona kızmaz. Hatta ailecek Avrupa turuna çıkacaklarını müjdeler.

Ayşe Kulin bu noktada babasının başında beklediği hastane odasına döner. Hastaneden çıktıktan sonra Bodrum'a gitmeye karar verirler ama ne zaman bir yere gitmeyi planlasalar gidemediklerini hatırlarlar. Nitekim bu Avrupa turuna çıkmak mümkün olmamış ama Avrupa turu planı nedeniyle Fenerbahçe'deki ev her sene olduğu gibi kiralanmamış ve Ayşe, annesiyle birlikte Büyüka'da tatil yaparken yıllar sonra tanıştığına pişman olduğu eşi Mehmet'le tanışmıştır.

27 Mayıs

Gün doğmasına rağmen Ayşe ve İffet hâlâ odalarında uyurken kapıları tıklar. Biraz sonra aynı anda kapıya fırlayınca kimya sınavına çalışmak için erkenden kalkmış olan bir kız "İhtilal oldu" der. Sonra da radyolarını açmalarını söyler. Radyoları olmadığı için Mine Atafırat'ın odasına giderler. Radyoda tok bir ses Türkiye'nin NATO'ya ve CENTO'ya bağlı olduğunu belirtmektedir. Askerin yönetime el koyduğunu

anlayınca sevinçten birbirlerini öperler. Ayşe hemen Gould Hall'a Suna Kili'nin odasına koşar. Ancak odasının hangi kapının ardında olduğunu bilmeden dolaşırken fizik öğretmeni Somerson dışarı çıkıp orada ne yaptığını sorar. Ayşe Dr. Kili'ye çok önemli bir haber vermek için odasını aradığını söyler. Fizik öğretmeni Dr. Kili'nin odasını gösterince Suna Kili saçlarında bigudilerle kapıyı açar. Ayşe ona ihtilal haberini verince sevinmesini bekler ama Suna Kili ihtilallerin iyi şeyler olmadığı cevabını verir. Ayşe şaşırır. Odasına dönerken ihtilal olmasına herkesin sevinmesi gerektiğine inanarak kapıları tıklayıp ihtilal olduğunu diğer kızlara haber verir. Fakat bu haber Ankaralı birkaç kız arkadaşı dışında hemen kimsenin ilgisini çekmez.

Darbe sırasında Cenevre'de bulunan annesinin baba tarafından kuzeni Necdet dayısı Türkiye'ye dönmez. Önce İsviçre'de bir hukuk bürosunda çalışır sonra da Nijerya'ya taşınır. Yıllar sonra bir araya geldiklerinde o yaşlı Ayşe ise orta yaşlı olmak üzeredir.

Ayrıca, Robert Kolej'in 1955'ten beri spor günü olan Field Day etkinlikleri darbe nedeniyle yasaklanır. Böylece en iyi performansı gösteren sporcular arasından kral seçme etkinliği de yerine getirilemez. Ayşe, 1960 baharının kralı tarafından flörtü olmadığı hâlde kraliçe seçilmiştir ama alışlageldiği gibi Hilton Oteli'nde bir tören düzenlenemediği için bu da gerçekleşmez.

Mehmet'e Giden Yol

Ayşe haziran ayını Ankara'da geçirirken Fazilet teyzesinin ablası Hüviyet de birkaç hafta onlarda kalır. Grimm Kardeşlerin Masalları'nın çevirmeni olan Hüviyet, Ayşe'nin sohbet ederken kendini yetişkin biri gibi hissettiği nadir kişilerdendir. Ayşe'ye darbe neticesinde zor duruma düşmüş kişiler olduğunu hatırlatır. Ayşe sabah babasına ne düşündüğünü sorduğunda o da derin bir üzüntü içinde olduğu cevabını verir. Babasıyla uzun uzadıya konuşabildiği bu konuyu asla annesiyle konuşamaz. Nitekim annesi onun hiçbir şeyini beğenmez. Hemen her şeyine itiraz eder. Onun bir gün "Eğer benim kızım öpüşmüşse ben kendimi şu pencereden atarım" dediğini duyunca "Atlasana anne!" diye karşılık verecek kadar zıtlık içindedirler.

Yazın İstanbullu aileler denize girmeyi hatta bronzlaşmayı gerekli gördüklerinden birbirlerine sıklıkla "Sizin çocuk kaç banyo aldı bu yaz?" diye sorar. Bu soruyla kastettikleri denize kaç defa girildiğidir. Ayşe temmuz ayının yarısı dayısında diğer yarısını da Sabahat teyzesinin evinde geçirdikten sonra ağustos ayında annesiyle Büyükkada'daki Anadolu Kulübü'ne gider. İçeri girer girmez Ayşe'nin arkadaşları Alev ve Ertem'le karşılaşır. Onlar konuşurken içeri Ertem'in arkadaşları gelince Ertem onları Ayşe'yle tanıştır. Bu kişilerden biri Mehmet diğeri de Yılmaz'dır. Akşam bahçedeki masada buluşmak üzere sözleşirler ancak Ayşe'nin annesi bu durumdan hoşlanmaz. Yılmaz bavullarını odalarına taşıdıktan sonra ona "teyze" diye hitap ettiği için bu "mahalle ağzı"na ayrıca bozulur.

Ayşe o akşamdan sonra sık sık bu arkadaş grubuyla denize girmeye gider. Sekiz gün sonra arabalarla tur atmaya karar verirler ama dörder dörder ayrılmaya karar verdikleri hâlde Mehmet'le Ayşe arabada baş başa kalır. Dönüşte Ayşe arabadan inerken Mehmet'le el ele tutuşur. Annesi bunu gördüğü an öfkeden deliye döner. Odaya çıktıklarında Mehmet'in "zengin bir piç kurusu" olduğunu ve ileride pişman olacağını söyler. Bavulları çıkararak eşyalarını toplamaya başlar. O sırada Saliha teyze kapıya gelerek seslerinin aşağıdan duyulduğunu söyler ve Ayşe'nin annesine arkadaşları Mualla'nın evinde yemek için sözleştikleri akşam yemeğini hatırlatır. Sitare Hanım bir anlığına sakinleşir ve Ayşe'ye parmak sallayarak odadan çıkar.

Ertesi gün İstanbul'a geri dönerler. Ancak Mehmet Şişli'de oturduğu için üstü açık sarı arabasıyla Narmanlı Apartmanı'nın önüne geliverir. Mehmet'le yemek yemeye gider ama gittikleri yerde Sacide teyzenin gelini Betül Mardin'le karşılaşınca rahatsız olur. Ona selam verirken onu gördüğünü annesine söylememesi için annesinin orada olduğunu bilmediğini söyler.

Tüm bunlar olurken Güven'i unutmuştur. İffet annesiyle babasının evde olmadığı bir gün Güven'le onu çaya davet edip ikisini yalnız bırakınca Ayşe de utanıp sıkılarak Mehmet'le tanıştığını anlatır. Güven meselenin özünü anladığını söyleyip kalkar gider. Ayşe bir saat daha oturup ağlar. Evden çıktığında bir araba yanaşır. İçindeki Güven'dir. Arabaya binmesini söyler. Ayşe arabaya binince Güven kaza yapacak gibi sürmeye başlar. Ayşe korkudan gözlerini kapatır. Yol boyunca pek konuşmazlar. Biraz sonra Narmanlı Apartmanı'nın önüne geldiklerinde Güven arabayı durdurur. Ayşe arabadan iner ve kaza yapmamasını tembihlerken "Hiçbir şey ölmene, yaralanmana değmez. Ben hiç değmem!" der. Güven de "Öyleymiş meğer" diye karşılık verir.

Sitare Hanım günlerini Ayşe'nin Mehmet'le buluşmalarını engellemeye çalışarak geçirdikten sonra Ankara'ya geri döner. Ayşe son sınıfta olduğu için artık yatılı değildir, her gün derslerden sonra eve gelir. Normalde okulun servisini kullanması gerekirken Mehmet onu okul çıkışlarında bekler. Ayşe bu arada Yılmaz'ın Mehmet'in şoförü olduğunu, arkadaşlık ettikleri için muhasebe birimine alındığını öğrenir. Ama o da her gün arabada bulunduğu için hangi ara çalıştığını veya nasıl izin aldıklarını anlayamaz.

Osmanlı zamanında varlıklı bir aileye doğmuş, cumhuriyet döneminde orta halli olmaya boyun eğmiş ama artık geçim sıkıntısı çekmeye başlamış anneannesinin, babası çorap fabrikatörü olan Mehmet'e karşı daha yumuşak olduğunun farkındadır. O nedenle bir gece Hilton'da bir akşam yemeğine gitmesine izin verir. O akşam Mehmet Ayşe için bir yaka orkidesi, anneannesi için de bir kutu çikolatayla gelir. Anneannesi onun efendi bir çocuk olduğuna hükmeder.

Evlilik

Bir süre sonra Mehmet'in annesi, teyzesi ve ablası Tomris onu istemek için Narmanlı Apartmanı'na gelir. Sitare Hanım onların arabadan çıktıklarını gördüğü gibi kendini yatağa atar. Ayşe, Mehmet'in annesiyle iki hafta önce Mehmet cüzdanını evde unuttuğunda arabaya gelip ayaküstü konuştuklarında tanışmıştır. Annesi sonunda zar zor yerinden kalkıp biraz viski içtikten sonra aralarına katılır. Bütün gece boyunca tanıdıkları ortak arkadaşlardan bahsederler hatta arada dedikodu da yaparlar. O gece Sitare Hanım kızının evlenmesine izin verir.

Mehmet yirmi iki yaşında olmasına rağmen üniversiteye devam etmediği için ikisi de evlendikten sonra üniversite okuyacaktır. Ayşe Amerika'da burs bulabileceğini düşünerek orada okumayı hayal eder. Mehmet'le evlenmek istemesinin temel nedeni aile gözetiminde olmadan yaşayabilmektir.

Mehmet'in annesi iki hafta sonra Ankara'ya gidip Ayşe'yi bir de babasından ister. Babası o günlerde Orta Doğu Teknik Üniversitesinin inşaatının başındadır ve sıkıntılı günleri geride kalmıştır. Soysal Apartmanı'ndan Kavaklıdere'de bahçe içinde iki katlı evin ikinci katına taşınmışlardır. Alt katta annesinin arkadaşı olan ev sahipleri Nazlı Başan oturmaktadır. Ayşe Ankara'da bulunamasa da annesinin gönlünce döşediği bu evde onları gönlüne göre misafir edebildiğini düşünür.

O akşamdan sonra babası bir mektup yazarak Mehmet hakkında bir tahkikat yaptıracağını söyler ve "Niçin Mehmet?" diye sorar. Ayşe bunun onur kırıcı olacağını söyleyerek tahkikat yaptırmasını istemez. Sorusuna da cevap vermez. Şubat ayında Kavaklıdere'deki evde, Mehmet'in doğum gününde nişan törenleri yapılır. Törenden sonra Süreyya'ya dans etmek için giderken Ayşe babasına dönüp saat kaçta dönmesi gerektiğini ondan duymak ister ama babası artık onun nişanlı bir kız olduğunu söyler. Ayşe içinden "İşte bu yüzden Mehmet, baba" diye geçirir.

Mehmet'in dayısı o günlerde dışişleri bakanı olduğu için Ayşe'yle beraber Yassıada'da görülen davaları takip etmeye giderler ancak Ayşe mahkûmları gördükçe orada ne yaptığını sorgular. Adnan Menderes bitkin ve çökük görünürken Celal Bayar dimdik ve kibirli görünür. Ayşe'nin babası bu davaları gözeterek ülke bu hâldeyken tantanalı bir düğün yapmamayı teklif eder ancak Mehmet'in annesi tek oğulları ve gelinlerine layık bir düğün yapacaklarını söyler.

Ayşe o sene hem Mehmet'in ailesinin katıldığı neredeyse tüm davetlere katılıp hem de diplomasını almayı başarır. En fazla beş altı kişi davet edebileceği diploma törenine hem kendi akrabaları hem de Mehmet'in ailesi için on beş kişilik davetiye ayarlar. O yüzden diplomasını almak için sahneye çıktığında müthiş bir gürültü kopar. Tüm sevdikleri ayağa kalkıp onu alkışlar. Sonrasında anneannesi eski bir mücevherini bozdurarak yaptırdığı arı broşu, annesi de Adler'den aldığı kedi biçimindeki ametist broşu hediye eder. Böylece diplomaya ne kadar önem verdiklerini göstermiş olurlar.

Ailesi bir yandan sofraya örtüsünden yatak örtüsüne varana kadar detaylıca çeyiz düzer ve her şey sergilenmek üzere Amerika'dan getirilmiş bir bavulun içinde Mehmet'in evine gönderilir. Ayşe daha sonra ailesinin tüm bunları Kavaklıdere'den aldıkları bir arsaya satarak yaptıklarını öğrenir.

Nihayet düğün 750 davetliyle Hilton'da yapılır. Ayşe yanan meşaleler arasında babasının kolunda merdivenlerden havuzun başına iner, orada koluna Mehmet girer ama ne yapacaklarını bilemedikleri için dans etmeye başlarlar. Daha sonra tüm misafirleri teker teker dolaşırlar. Ertesi gün Roma'ya uçmak üzere havaalanına gittiklerinde her ikisi de ailelerini orada bulur. Babası o çocukken başucunda

okuduğu kitaptan Almanca bir cümle alıntılanarak kulağına “Küçük tavşan uzaklara tek başına gitti” der. Ayşe ilk defa babasını ağlarken işte o an görür.

Londra’dan Mektuplar

Ayşe ve Mehmet balayından sonra Londra’ya gider. Ayşe oradan annesiyle babasına mektuplar gönderir. İlk mektubunda lise diplomasının orada geçerli olmadığını öğrendiğinde yaşadığı şoku anlatır. Lise diploması alabilmek için “ordinary” ve “advanced” olmak üzere ortaokul ve lise konularından sınava girmesi gerektiğini söyler. Bunun için her yerde şubesi bulunan bir “Davies School”da eğitim almalıdır.

İkinci mektubunu yalnızca babasına gönderir. Adnan Menderes’in asılmasından duyduğu üzüntüyü anlatır. Üstelik Midland Bank’a para çekmeye gittiğinde genç bir memur onun Türk olduğunu öğrenince yüzünü buruşturarak ağzında bir şeyler gevelemiştir. Ayşe ne dediğini sorduğunda memur “Başbakanınızı öldürdünüz, ne hissediyorsunuz?” diye sormuş Ayşe de öfkeden deliye dönerek başbakanı kendisinin öldürmediğini, orada bir müşteri olduğunu, onun görevinin fikir beyan etmek değil işini yapmak olduğunu söylemiştir. Ancak rahatsızlıkları bununla sınırlı değildir. Mehmet İngiltere’de okuduğu yıllarda ne ortaokul ne de lise diploması edinebilmiştir. Üniversite okumak konusunda da hiç hevesli değildir. Babasının fabrikası olduğu sürece de buna ihtiyaç duymayacağını iddia etmektedir. Ayşe diplomayı bir kâğıt parçası olarak gören bir erkekle evlendiği için çok ama çok pişmandır. Ancak babasının her zamanki tavsiyesine uyararak onu olduğu gibi kabul etmeye çalışacağını belirtir. Sonra da konuyu yine siyasete getirip idamların uzun vadede bunda sorumluluğu olmasa bile CHP’ye zarar vereceği tahmininde bulunur.

Annesine gönderdiği mektubunda Seymour Street’te tuttukları iki katlı fakat ufacık evi anlatır. Onu en çok şaşırtan şeylerden biri tuvalette musluk olmamasına rağmen yatağın başında olması. Popolarını ve ayaklarını burada yıkayacak, dişlerini burada fırçalayacaklardır. Evde mutfaktaki musluk dışında tek musluk burada vardır. Banyoda da sadece küvet bulunur. Saçlarını ve vücudunun geri kalan her yerini bunun içindeki durgun suda yıkayacaklardır. Ev sahibi Türk oldukları için onlara sifonu tarif etmeye kalktığında Ayşe dayanamayıp onlar Avrupa’da oturarak kullanırken Osmanlı’da alaturka hela sistemi olduğunu söylemiş, böylece Mehmet ilk defa onun ukala yanını görmüştür. Ancak ev bozuk para atılarak çalıştırılan kaloriferlerle değil, merkezi ısıtma ile ısındığı için özellikle kışın kullanışlıdır. Tüm eşyalarını İstanbul’daki Lion mağazasının çok daha büyüğü olan beş katlı, her katında ayrı şeyler satılan Selfridge’den almışlardır. Mağazada çalışan satış personelinin Atilla adlı bir Türk olduğunu öğrenince onu bir şirkette sekreter olarak çalışan eşi Barbara’yla evlerine davet etmişlerdir. Ayşe oradaki orta sınıf kadınların çalıştığını, üst sınıf kadınların da dernek faaliyetleri yürüttüğünü imalı bir şekilde söyleyerek annesini kızdırmayı hedefler. Marks & Spencer mağazasından aldığı yün bluzları anneannesinin adresine gönderdiğini bildirir. Ve mektubunu Mehmet’in telefon ederek Hitchcock’un *Psycho* filmi izlemek için onu almaya geldiğini haber verdiğini yazarak sonlandırır.

Daha sonra babasına gönderdiği mektupta İnönü başkanlığında bir koalisyon hükümeti kurulmasına sevindiğini yazar. İlk yemeğini yaptığını ve her yemek yapışında tencerenin dibinin tuttuğunu söyler. Ufacık eve yatılı hizmetçi almak zor olduğu için sadece ütü yapmaya birini çağırdıklarını, böylece bir daha Mehmet’in gömleğini ve kravatını yakmayacağını söyler. Babasının evlenmeden önce Mehmet’i araştırmasını engellediğini üzülmeye kabül eder ama artık durumu kabullenmeye başladığını belirtir. Nitekim Mehmet bir Technical College bünyesinde İşletmecilik ve Finans bölümüne kaydolmuş, kendisi de diploma almak için bir Davies School’a başlamıştır.

Bir sonraki mektupta annesine genç annee olacağını, böylece ailenin kadınlarının izinden gideceğini ama okulunu da mutlaka bitireceğini söyler ve bu yüzden üzülmemesini ister. Arkadaşı Nur Vergin’in İngilizcesini ilerletmek için geldiği Londra’da Chelsea taraflarında kaldığı pansiyona gittiğinde evlenmek için acele ettiğine üzüldüğünü ve o yalnız hayata imrendiğini anlatır.

Sonraki mektubunda öğretmeni Mr. Graham’ın onun İngiliz edebiyatına hâkimiyetini gördükten sonra London School of Economics yetkilileriyle görüşüp onun üniversitede özel öğrenci statüsünde sosyoloji dersleri almasına ön ayak olduğunu anlatır.

Yeni Hayata Dair

Düz bir şehir olan Londra’da yaşarken İstanbul’un yokuşlarını, daracık merdivenlerini, beklenmedik yerde görünen denizini, martılarını, kazanlarda kaynatılan süt mısırını, kâğıt helvayı, simidi özler. Bir binaya sıkıştırılmış olan okulunda gördüğü kısacık etekli kızlara, onların konuştuğu “Cockney” ağzına

yabancı hisseder. Bir yandan da o istediği için okula kaydolan Mehmet'in her akşam ders çalışan hâline üzüldür. Onun yanındakine uyumlanan biri olduğunu fark ettiği ilk zamandır bu.

Fakat zamanla Londra'ya da Mehmet'e de alışmaya başlar. İnsanların çoğundan yakınlık görmesi işini kolaylaştırır. Mesela bir bara girdiğinde "hello love" diye karşılanır. Duş, buz makinesi, merkezi ısıtma gibi Amerikan çıkışlı şeylerle yeni yeni tanışan, su boruları bina dışında döşeli olduğundan suları donan, sıcakla soğuk suyu karıştırmayı beceremediklerinden yıkanırken eziyet çeken bu insanlara sempati besler. İkinci Dünya Savaşı sırasında her türlü yokluğa rağmen karaborsaya yüz vermemelerine hayranlık duyar. İngilizlerin kendilerine has bir millet olduğuna kanaat getirir. Ve Londra'ya taşındığına hiç pişman olmaz.

Ancak Londra'nın sisi bazen korkutucu olur. Bir pazar günü kolunu pencereden uzattığında sisin içinde kaybolduğunu görünce hamilelerin dışarı çıkmaması gerektiğine dair uyarıya kulak asmayarak Mehmet'le birlikte dışarı çıkarlar ancak saniyeler içinde siste kaybolurlar. Biraz sonra iki polisle çarpışınca onların yardımıyla evlerine geri dönebilirler.

Böyle yeni şeyler deneyimledikleri ayların sonunda yeni yıla arkadaşlarıyla beraber gittikleri Kopenhag'da girerler. Bir balıkçı lokantasında yeni yılı kutlarlar.

İlk Doğum

İlk oğlu Mete Londra'nın karlı bir gününde dünyaya gelir. Ayşe onu görür görmez bebeğinin Sapsarı saçlarına hayran olur. Doğum sırasında annesiyle babası Ankara'da kayınvalidesiyle kayınpederi de doğuma gelirken İsviçre'ye uğradıkları için oradadır. Doktor Ayşe'ye bebeğini emzirmek isteyip istemediğini sorar ve bebek mamasını tavsiye eder. Ayşe anne sütünün önemine dair hiçbir şey bilmediğinden mamayı kabul eder. Bunun üzerine sütünün kesilmesini sağlayan bir iğne yapılır. Ancak kayınvalidesi geldiğinde bunu duyar duymaz anne sütünün faydalarını anlatmaya başlar. Hatta Ayşe'ye pırlanta yüzük teklif ederek eğer bebeği emzirirse bu yüzünü ona vereceğini söyler. Ayşe bebeğini rüşvet almadan da emzirebileceği karşılığını verir.

Kayınvalidesi Mete'nin sünnet olacağını öğrendiğinde buna da karşı çıkar. Ama Ayşe bu sefer kararından dönmez. Kayınvalidesi bundan vazgeçmesi için de rüşvet teklif ettiğinde babasının yanında çalışan bir mühendisin tayinini iki küçük çocuğunun hatrına Ankara'ya aldırıldığını, mühendisin eşinin hediye etmek için evlerine gümüş tepsi getirdiğini, babasının o tepsiyi geri gönderttiğini, kadının daha sonra iki kahve fincanını bizzat getirip babasına verdiğini ve minnetini ifade etmesine izin istediğini anlatır. Kayınvalidesi babasının reddettiği rüşvetleri alanların zengin olduğunu, bu kadar gururlu olmamak gerektiğini söyleyince Ayşe kendisinin babasının kızı olduğunu vurgular. Ve Mete'yi sünnet ettirir.

Ancak emzirmesi için tekrar yapılan iğnenin ardından memeleri süt dolsa da Mete bir türlü annesini emmek istemez. Hemşire biberona alıştığı için sütü reddettiğini söyler. Birkaç defa daha denerler ancak Ayşe bu süre boyunca memelerinin sütle dolması nedeniyle acılar içinde kıvrılır. Sonunda emzirme fikrinden vazgeçerler ve sütü kesmek için Ayşe'ye bir iğne daha yapılır.

Hastaneden eve kayınvalidesinin üç haftalığına bulduğu İrlandalı bir hemşireyle giderler. Hemşire bebekle birlikte bodrum katta kalacaktır. Hemşirenin izinli olduğu hafta sonu Ayşe bebeğiyle birlikte oturma salonunda uyuyakalmış, ısıtma sistemi gece durduğu için her yeri soğuktan tutulmuştur. Sabaha kadar kustuğu için bebeği yıkamak, altını değiştirmek gibi nedenlerle defalarca Mehmet'i uyandırmadan yukarı çıkıp iner. Sabah olduğunda kayınvalidesiyle kayınpederi gelir ancak daha üstünü bile değiştiremediği için kayınvalidesinden azar işitir. O an giyinme bahanesiyle odaya girip yatağın üzerinde sessizce ağlar.

Hemşire gittikten sonra yardıma annesi gelir ve bodrum kata bu sefer o yerleşir. Annesi Londra'ya Türkiye'deki darbe dedikodularıyla gelmiştir. Nitekim 22 Şubat'ta Ankara'da Harp Okulu Komutanı Talat Aydemir ve arkadaşları tarafından darbeye teşebbüs edilir. Olay bastırılır ama siyasetle ilgili kimselerin de tadı kaçır.

Anne Londra'dayken

Sitare Hanım Londra'dayken Ankara'dan arkadaşları ünlü soprano Leyla Gencer ile Kavaklıdere şaraplarının sahibi Cenap And da Londra'da olduğu için bir gece Savoy Otelinde yemeğe çıkmak üzere sözleşirler. Mehmet, gece için süslenmiş olan Sitare Hanım'ı otele bırakır. Saatler sonra Ayşe

Mete'nin gece sütünü vermek için ayaktayken annesi gelir. Ona yemeğin nasıl geçtiğini sorduğunda annesi rezil olduğunu söyler.

Leyla Gencer sesi tarazlandığı için ertesi günkü konserinden önce kendini dinlenmeye almış, Sitare Hanım da mecburen Cenap Bey'le baş başa kalmıştır. Cenap Bey eşini trafik kazasında kaybetmiş, oğlu Metin'le de anlaşmazlığa düşmüştür. O bunları ağlayarak anlatırken Sitare Hanım da etraftaki herkesin onun Cenap Bey'i aşkından dolayı ağlattığını düşünmesinden korkmuş, Cenap Bey ağladıkça o da kendisinin rezil olduğuna inanmıştır.

Ayşe annesinin başkalarının ne düşündüğünü böylesine önemseydiği için bir akşam yemeğini kendisine bile zehir ettiğini görünce liseden sonra onunla yaşamaktansa evlenip ondan uzaklaştığına şükreder. Tanımadığı insanların ne düşündüğünü bu denli önemsemesine karşı çıkar.

Yıllar sonra Güneri Cıvaoglu ile sohbet ederken gençliğinde annesinin topuklu ayakkabılarıyla yürürken gençlerin duvarın üzerine sıralanıp onu seyrettiğini öğrenir. Annesinin neşesine ve görüntüsüne uymayan bu tutuculuğunun neyden kaynaklandığına bir türlü anlam veremez.

Doğumun üzerinden kırk günden fazla zaman geçmesine rağmen Sitare Hanım Ayşe'ye hiç iş yaptırmaz. Alışverişi, ev temizliğini, yemeği o yapar ve geceleri de Mete'ye bakar. Ayşe sabahları Mete'yi alıp Hyde Park'ta yürüyüşe çıkar. Akşamları da Mehmet televizyon seyredirken onlar anne kız mutfakta ya da Mete'nin kaldığı bodrum katında sohbet ederler. Mehmet çarşambaları kendisine viski gecesi ilan ettiği için her çarşamba televizyonun karşısına kurulup sarhoş olur. Sitare Hanım onun bu hâlini garipseyerek neden evde oturup tek başına içtiğini sorgular.

Yine bir çarşamba akşamı Mehmet viskisini, suyunu ve bardağını bir tepsiye koyup televizyonun karşısına geçtiğinde Ayşe annesiyle mutfakta oturmaktadır. Annesi Mete'nin yanına inmek isteyince Ayşe de mutfaktaki çöp bidonunun dolduğunu fark eder. Annesi inerken o da bidondan çıkardığı çöp poşetini alarak merdivenlere yönelir. Fakat biraz sonra ayağı kayarak çöp torbasıyla beraber aşağı yuvarlanır. Çöp poşetinin içindeki her şey hem etrafa saçılır hem de üzerine dökülür. O sırada annesi "Çöp dökmek senin işin mi kazık kadar kocan dururken" der. Bunun üzerine Mehmet merdivenlerin başında dikilip "Bir kere de o dökse eline mi yapışır?" diye cevap verir. Ayşe ona gidip maçı seyretmesini söylediğinde Mehmet "Gideyim de annen beni çekıştırmeye devam mı etsin?" ve "Zaten beni başından beri sevmediniz" diyerek Sitare Hanım'a bağırır. Ayşe hemen annesinden özür dilemesini ister. Mehmet bunu reddedince de odaya fırlayıp eşyalarını toplamaya kalkar. Biraz sonra o eşyalarını bavula doldururken annesiyle Mehmet kapıda belirir. Annesi Mete'yi ne yapacağını sorunca Ayşe bir anlık öfkeyle oğlunu unuttuğunu fark eder. Sonra ağlamaya başlar. Annesi Mehmet'in ondan özür dilediğini söyleyerek eşyalarını bavulundan geri çıkarır. Mehmet gittikten sonra Ayşe'ye "Beni yuva yıkan kaynana yapacaktın az daha" diye kızar. Ertesi gün akşama doğru Londra'daki son haftasını Cumberland Oteli'nde geçireceğini bildirir ve otele yerleşir. Ayşe annesini geri çevirmenin mümkün olmadığını bildiği için olan bitenlerden sonra evde kalması için ısrar etmez.

Ertesi sabah yine gelip yemek pişirir, Mete'yle ilgilenir ve anne kız Mete'yi de alarak otelin lobisine giderler. Beş çayını içtikleri sırada çok pasta yediklerinden annesi akşam yemeği yemek istemediğini söyleyip odasına çıkar. Ertesi sabah Mehmet evden çıktıktan sonra telefon çalar. Sitare Hanım heyecanlı bir sesle "Dün gece ne oldu biliyor musun?" diye sorar ve olanları anlatmaya başlar. Ayşe otelden ayrıldıktan sonra yanına Manchesterlı bir İngiliz erkek gelmiş, onu akşam yemeğine davet etmiş, Sitare Hanım reddedince de onu asansörde yakalayıp odasına kadar takip etmiştir. Sitare Hanım resepsiyona inip bazı korkuları olduğu için odasına kadar geçirilmeyi talep edince bir komi eşliğinde odasına girip gece üçe kadar korkudan uyuyamamıştır. Kendi yaşında bir kadına bile sarktiklarına göre İngilizlerin sapık olduğunu söyler. Halbuki sadece kırk üç yaşındadır. Ayşe bunları dinlerken kahkahalar atar. Annesi Mehmet'e anlatmamasını tembihleyince Mehmet bilse ne olacağını sorar. Annesi de rezil olmak istemediğini söyler.

Tedirgin geçirdiği birkaç günün ardından cebindeki tüm parayı Ayşe'ye bırakarak Ankara'ya geri döner.

Mete'yle Baş Başa

Annesi gittikten sonra Ayşe'nin bütün zamanı Mete'yle geçer. Gündüzleri Hyde Park'a gittiklerinde oğlu ağaçların yapraklarını seyredirken o da oğlunu seyrederek. Parkta sık sık *Lawrence of Arabia* filminde oynayan Peter O'Tool'u eşi ve çocuklarıyla görmesine rağmen filmde Türklerin kötü şekilde temsil

edilmesinden rahatsızlık duyduğu ve aktöre olumsuz bir şey söylemekten çekindiği için hiç selam vermez.

Geceleri Mete'yi Mehmet'i uyandırmadan uyutmak için oturma odasında onunla beraber uyanık kalır, anca o uyuduğunda uyuyabilir ama onu uyandırmamak kıpırdamadığı için her yeri tutulur. Gündüzleri Mete uyurken ders çalışır. Miss Linne adlı İsveçli bir kadını dadı olarak işe aldıktan sonra üniversitedeki dersleri takip edebilir. Ancak dadı, o üniversiteden geldikten sonra mikrop taşıyabileceği gerekçesiyle Mehmet'e de sigara içtiği için kızar. Öyle ki Mete'ye dokunmalarına bile izin vermez. Ayşe sonunda onunla çalışmak istemediklerine karar verir ama kadının Mete'yi çalmasından korkar. Mehmet ona işine son verdiklerini açıklarken o da bodrum kata fırlayıp Mete'yi kaptığı gibi odalarına çıkar ve kapıyı kilitler. Ancak kadın kovulduğunu öğrenince Mete'ye hiç bakmadan kapıyı vurup çeker gider.

Arkadaşlar

Ayşe bir yıl içinde Londra'yı değişken havasıyla, parklarıyla, geniş caddeleriyle benimser. Özellikle Hyde Park'taki Speaker's Corner'da her pazar insanların bir tabureye oturup komünizmden ateizme her konuda serbestçe konuşabilmelerine bayılır. Üniversitede dördü erkek biri kız beş kişilik bir arkadaş grubu olur. Ama eve davet etmez. Nitekim Mehmet'in Çinli arkadaşı Ho'yu eve çağırdıklarında sıkıntıdan patlamışlardır.

Portekiz'e gittiklerinde onları evinde ağırlayan genç sayesinde Salazar rejiminin ne kadar korkunç olduğunu ilk elden görürler. Akşam yemeğinde rejimden başka hiçbir şey konuşulmaz. Gencin babası Salazar rejimine dair anlattıkları her şeyi bilmeyenlere anlatmalarını rica eder. Oradan çıkınca Ayşe eğer darbe olmasaydı Menderes'in de mi Salazar gibi bir diktatöre dönüşeceğini sorgular ama Mehmet siyaset konuşmayı sevmediği için sohbeti şakalarla geçirir.

Ayrıca Londra'da yaşayan Türk arkadaşlarıyla da zaman geçirirler. Ayşe'nin ilkokuldan arkadaşı Ömer Çavuşoğlu, liseden sınıf arkadaşı Orhan Taylan Mete de oradadır. Ama Mehmet Ayşe'nin Birmingham'da maden mühendisliği okuyan arkadaşı Eren'le arkadaş olur. Eren'in tanıdığı bir galeri sahibinden Sunbeam marka spor araba satın alır. Hafta sonları Eren'le kız arkadaşı onlarda kalır. Mehmet Konuralp, Zeynep Tarzi, Nur Vergin ve Günerman'la da sık sık görüşürler. Günerman kendini İngiliz kızlarına Fransız Philip olarak tanıtır. Mehmet'le Selfridge'de tanıştıkları Atilla beraber at yarışı oynarlar. Mehmet'in okuldan arkadaşı Yücel Lugal Oxford'dan sonra Amerika'da yüksek lisans yapıp geri dönmüş ve Oxford'un şehir mimari ofisinde başmimar olarak çalışmaya başlamış olarak karşılına çıkınca hafta sonlarını onunla ve eşi Dinah'la geçirmeye başlarlar. Cuma ve cumartesi geceleri kalabalık gruplar hâlinde dans etmeye giderler. Ayşe tekrar hamile olmasına rağmen danstan vazgeçmez.

Türkiye'de Tatil

Yazın Mete'yi dadıyla beraber Türkiye'ye yollarlar. Onlar da arabayla yola çıkıp Fransa kıyılarını tarayarak İstanbul'a varırlar. Türkiye'ye geldiklerinde ailesi onun yeniden hamile olduğunu öğrenince pek sevinmez. Hele anneannesi bütün yaz boyunca neden ikinci çocuk yaptığını sorgular. Ayşe bu vesileyle anneannesinin kız kardeşi Suat doğduktan sonra onu ne kadar kıskandığını, bu kıskançlığı nedeniyle birkaç aylığına büyükbabasının Eyüp'teki konağına yollandığını öğrenir.

Ayşeler Mehmet'in ailesinin Büyükkada'daki evinde kalırken annesiyle babası Anadolu Kulübü'nde kalır ama Ayşe akşam yemeklerini mutlaka onlarla yer. Böylece ilk defa babasıyla böylesine sık görüştüğü bir yaz geçirmiş olur. Ama akşamları arkadaşlarıyla toplanıp İstanbul'un farklı yerlerindeki gece kulüplerinde dans etmeye giderler.

Eren'in Yeniköy'deki evine gittikleri bir gün büyükannesi Ayşe'yi çok beğendiği için ailesinde Fransızlık olup olmadığını sorar. Ayşe ısrarla olmadığını söylese de inandıramaz. Sonunda Günerman'ı düşünerek Philip adlı uzak bir yakınları olduğunu söyler. Kadın böylece susar. Eren'in İngiliz kız arkadaşı ailesiyle anlaşamadığı için dayısının Suadiye'deki evine geçince bu sefer sık sık Suadiye'ye gidip gelmeye başlarlar.

Bir ağustos sabahı Ayşe Mehmet'le beraber balkondaki kahvaltı masasına giderken Mehmet radyoyu masanın başına yerleştirir. Ancak babası radyoyu kapatmasını isteyerek o gün matem ilan ettiğini söyler. Ayşe kimin öldüğünü merak ederken Mehmet'in babası Marilyn Monroe'nun intihar ettiğini, güzelliğinin kurbanı olduğunu söyler.

Tekrar Londra

Yaz sonunda Londra'ya dönünce Seymour Sokağı'ndan Seymour Place'e taşınırlar ama bu sefer iki yatak odalı, geniş salonlu bir apartman katındadırlar. Dadıları yaşlandığı gerekçesiyle işten ayrıldıktan sonra Jean adlı bir genç kızı işe alırlar. Kasım ayında Yücel ve Dihan çocukları Cengiz ile birlikte gelince çocukları Jean'e bırakıp dışarı çıkarlar. Sinemadan çıktıklarında her yer sisle kaplanmış. Ayşe yine hamile olduğu için aslında onu eğlendirecek bir şey tehlikeli bir şeye dönüşür. Yoldan gelip geçenler farkında olmadan ona çarpar. Bir polis bulduktan sonra onun yardımıyla metroya binerler. İndiklerinde de insanları evlerine bırakıp gelen polisler için sıraya girip sıra onlara geldiğinde yine polisin yardımıyla evlerine varırlar.

İngiltere çıkardığı bir kanunla bacaklara filtre sistemini zorunlu hâle getirir ve kömür kullanımını yasaklar. Bu sis Ayşe'nin Londra'da tanık olduğu son sistir.

22 Kasım günü Başkan J. F. Kennedy'nin Dallas'ta suikaste kurban gidişi, daha sonra katilin bir başkası tarafından vuruluşu herkesi şok eder. O hafta tiyatroya gittiklerinde oyuncular Kennedy için bir dakikalık saygı duruşunda bulunurlar. Amerika'da moda, müzik, resim, edebiyat, hayat tarzı ve siyaset alanlarında yaşanan her şey başka coğrafyalara da böyle yayılmaya başlamıştır.

Ali

Ayşe ikinci oğlu Ali'yi de bir kış günü doğurur. Bu sefer gündüz, uyanıkken doğurur ve bebeği doğar doğmaz kucağına verildiğinde gözlerine inanamaz. Fırça gibi dik siyah saçları ve siyah gözleri vardır. Mete gibi sarışın değildir. Üstelik vücudunu saran sıvıyı hissedince garipser. O an hemşire bebeği hemen temizlemeye götürür.

Herkes bütün enerjisini bir yıl önceki bebeğe harcadığı için bu doğumda yanında ne annesi ne de Mehmet'in ailesi gelir. Ayşe evde ona karışan kimse olmadan gönlüne göre hareket eder. Bazen bile bluzunu ters giyer, hırkasının düğmelerini yanlış ilikler. Tek üzüldüğü üniversiteye artık gidememesidir. Jean biri yeni doğmuş iki bebekle baş edemediği için o çamaşır yıkayıp ütü yaparken Ayşe de Ali'yle ilgilenir. Ali, Mete'nin aksine epey sakin bir bebektir. Uykuları düzenlidir. Gündüzleri ağlamaz. Ömrünün geri kalanında da diğer kardeşleri arasında en sakin çocuk olmaya devam eder.

Memleketten Haberler

Ayşe Türkiye'ye dair haberleri ailesinden gelen mektuplarla alır. Anneannesi Sarıyer'deki Kefeli Otel'i'nin yandığı haberini verirken her geçen gün bildiği dünyanın yok olduğundan yakınınca henüz içinde yaşadığı hiçbir ev yıkılmamış olan Ayşe bunu biraz abartılı bulur.

Annesi Ankara'da gerçekleşen uçak kazasının onu nasıl korkuttuğunu yazar. O gün Muhittin Bey Ulus'a gideceğini söyleyerek evden çıkar. Biraz sonra Ulus Meydanı'nda gerçekleşen uçak kazasında 91 kişi can verir. Sitar Hanım eşinin akıbetinden habersiz korku içinde kalır. Muhittin Bey akşam saatlerinde eve gelince onun Ulus yerine üniversiteye gittiğini öğrenir.

Babası mektubunda 27 Mayıs tarihinin Hürriyet ve Anayasa Bayramı kabul edilmesini eleştirerek çok fazla bayram tatili olduğundan şikâyet eder. Daha sonra Türkiye'nin gidişatından mutsuz olan dört komutanın İnönü'nün yanına gittiğini, İnönü'nün de "Görüyorum ki sizler buradasınız. Peki, ya orduların başında kimler var?" dediğini yazar. Sonraki mektubunda Talat Aydemir ve arkadaşlarının Radyoevi'ni ele geçirdiğini ama İnönü'nün ayaklanmaya katılan tüm askerleri tutuklattığını yazar.

Yine Türkiye

1963 yazını da bir önceki gibi Büyükkada'da geçirirler. Ancak Ayşe bu sefer babasını üniversite inşaatındaki işleri yüzünden çok az görür. O yazın en ilginç olayı dadıları Jean'in Mehmet'in ablası Tomris'in aşçısına âşık olmasıdır. Aşçının dini nikâhlı bir eşi olması onu caydırmaz. Ancak tüm ev halkı buluşmalarını engellemek için iş birliği yapar. Sonunda geri döndüklerinde Jean' işten çıkarırlar.

Mankenlik

Ayşe Londra'ya döndüklerinde evde yalnız kaldıkça mutlu olup olmadığını sorgular. Ne mutlu ne de mutsuz olduğuna karar verebilir. Mehmet'in her sabah güzelce giyinip nereye gittiğini bilemez ama şüphelerinin üstüne gitmek istemez. O ara amcasının kızı Semra bir aylığına Londra'ya gelir. Mehmet Ayşe'yi Semra'nın yatak odasında kendisinin de salonda uyuması için ikna eder ve Ayşe'nin rahatça gezebilmesi için yatılı bir kadın bulur.

Ayşe ile Semra bir gün Regent Street'te yürürken bir binadan güzel kızların çıktığını görürler. Kapıdaki tabelada Lucy Clayton Mankenlik Okulu yazdığını görünce Semra eğlencesine içeri girmeyi teklif eder. İçeride yanlarına bir kadın gelir, Semra ona manken olup olamayacaklarını sorar. Kadın podyum mankeni mi fotomodel mi olmak istediklerini sorar. Semra herhangi birinin olabileceğini söyler. Kadın ayağa kalkmalarını ister ve podyum mankenliğinin 1.72'den başladığını, sınırda olduklarını söyler. Biraz sonra onları müdürün odasına götürür.

Müdür mankenliğin on yedi yaşında başlayıp yirmilerin sonunda bittiğini belirterek Semra'ya otuz yaşında olduğu için manken olamayacağını söyler. Ancak Ayşe'nin yaşı uygundur. Adam Doğulu kadınların daha esnek olduklarını söyleyince Ayşe Doğulu olmadıkları karşılığını verir. Adam birkaç broşür uzatıp yeni başlayacak kursa katılabileceğini söyler.

Oradan çıktıktan sonra Fenwicks mağazasından aynı elbiseden iki tane alırlar. İkisi de bugünün ölçülerine göre sıfır bedendir.

Semra Türkiye'ye döndükten sonra Ayşe Mehmet'e danışarak mankenlik kursuna gitmeye karar verir. Kursta manikür, makyaj, alımlı yürüme gibi konularda eğitim görür. Fotoğraf modeli için de burs kazanır. Ancak ilk dersine bir kürkçüde taşradan mal almaya gelmiş kişilere kürk tanıtımı yaptığı için gidemez. Kürkü giyer, çıkarır, omzunda taşır ve yerde sürükler. Sonunda on pound ödeme alırken utanç duyar. Makbuzu imzalayıp parayı aldıktan sonra bir daha bu işe yapmamaya karar verir. Akşam bu kararını Mehmet'le paylaşırken mankenlik kursuna zaman geçirmek için gittiğini, evde iki çocukla kaldığında onun nereye gittiğini, ne yaptığını düşündüğünü söyler. Okula da gitmediğine göre orada yaşamalarının bir anlamı yoktur. Sonunda Türkiye'ye dönmenin daha iyi olacağını söyler. Bunun üzerine Mehmet yazın gidip bir daha dönmeyi önerir.

Dönüş

1964 yazının sonunda Londra'ya dönmezler. Yazın Maçka'da parkın karşısında bir daire kiralayıp döşemeye başlarlar. Tam bu sırada dadıları Laura annesiyle kayınvadeli arasında bir kriz yaşanır. Laura çok sigara içen, başına buyruk, iri yarı bir kadındır. Büyükkada'da Mehmet'in ailesinin evinde kalırken bir akşam eve izin saatinden daha geç gelince Mehmet'in annesiyle tartışır. Mehmet'in annesi onu Fransızca azarlarken Laura İngilizce karşılık verir. Mehmet'in annesi tercümanlık yapması için Ayşe'nin annesini çağırır. Laura'nın onlardan bir alacağı olmadığına dair bir belge imzalamasını istedikleri için Ayşe'nin annesi gelene kadar onu tuvalete kilitlerler. Yarım saat sonra Ayşe'nin annesi gelip durumu açıklar ve kapıyı aralar. O an Laura önce ona sonra da Mehmet'in annesine saldırır. Ayşe ve Mehmet bunları Büyükkada'ya gittiklerinde Tomris'ten öğrenirler. Olan biteni dinlerken ikisi de kahkahalara boğulur. Bu an birlikte içtenlikle eğlendikleri son andır.

Yine İstifa

Babası, üniversite inşaatındaki bazı teknik işleri eskiden onun yanında çalışmış sonra da onun yerine Su İşleri Müdürlüğüne getirilmiş Süleyman Demirel adlı bir mühendise verir ancak Demirel kendi şirketi için belediyelere uygulanan bir vergi ayrıcalığı talep edince bunu reddeder. Bunun üzerine Demirel de rektöre çıkıp Kemal Kurdaş'a isteğini kabul ettirir. Yetki alanına girilmesini kabul edemeyen Muhittin Bey istifa eder.

Ayrılık

Evlerini İç Mimar Yıldırım Koacıklıoğlu'nun Interno adlı dekorasyon şirketine döşettirirler. İstanbul'da bir halı fabrikasına ısmarlanan duvardan duvara ilk halı bir otel için dokunmuştur. İkinci de onların evi için dokunur. Ancak çoğunlukla dışarıda zaman geçirirler. Cuma geceleri mutlaka arkadaşlarıyla dışarıda yemek yiyip Reşat adlı mekânda dans etmeye giderler. Eve sabah Hilton'da yaptıkları kahvaltıdan sonra dönerler. Akşamüstü yine birinin evinde buluşurlar ve eğlence pazar öğleden sonraya kadar sürer. Mehmet poker oynadığı için hafta sonları muhakkak oyun oynayarak geçer. Üstelik buradaki arkadaşları Londra'dakinden çok başkadır. Ayşe, Abdi İpekçi ile arkadaşlığının onun eşinin gözüne battığını hissedince bunu garipser. Londra'da daha mutlu olduklarını söyleyince Mehmet "Burası babanın memur şehri Ankara değil" cevabını verir.

Ekim ayı olduğunda Ayşe bu evliliğin yürümeyeceğine ikna olur. Bir sabah dadı izin deyken çocuklarına kahvaltı ettirir ve mutsuz olduğuna karar verir. Dışarıda hafiften kar yağmaya başlamıştır. Teybin düşmesine basınca *Tombe La Neige* şarkısı çıkar. Bu şarkı Mehmet'in arkadaş grubunda bulunan kur yaptığı bir kadını dansa kaldırdığı şarkıdır.

Bir sabah altıda kalkıp erken kalktığını bildiği babasını arar ve Ankara'ya geleceğini haber verir. Saat onda her zamanki gibi Mehmet evden çıkar. Ayşe çocukları giydirir. Dadiya da izin verir. Gazete okurken kapı çalar. Gelen babasıdır. Onunla konuştuktan sonra uçağa atlayıp gelmiştir. Ayşe, babasına ne kadar mutsuz olduğunu babası da zaten bunun farkında olduğunu söyler. Ancak bu işin uygun şekilde bitmesi için Mehmet'in ailesiyle görüşmek ister. Babası Mehmet'in ailesine gittiğinde Ayşe de Mehmet'i arar. Mehmet geldiğinde kararını onunla da paylaşır. İçinde bir yer Mehmet'in ikinci bir şans istemesini arzulasa da Mehmet hiçbir şey söylemez. Babasını çağırdığını düşünerek ona kızar. Ayşe babasını çağırmadığını, onun çıkageldiğini açıklamaz. Mehmet "Burası benim evim! Parasını ben ödüyorum!" dediğinde Ayşe bu kararının onda yarattığı vicdan azabından kurtulur. Mehmet'le kapının önünde birbirlerine sarılırlar ve o gittikten sonra Ayşe artık onun olmayan evi seyreder.

Babası arayıp Mehmet'in ailesiyle konuştuğunu söyleyince Ayşe İstanbul'dan ayrılmadan önce kendisinin de onları ziyaret etmek istediğini söyler ve gittiğinde kayınvalidesi ona şımarık olduğunu, hiçbir eksiğinin bulunmadığını söyler. Babasının onları birleştirmek yerine ayırmak için uğraşmasını da eleştirir. Ayşe babasının durumu daha iyi anladığını belirtir. Kayınpederi ise sessizce oturduğu yerde ağlamaktadır. Ayşe onun önünde eğilip boynuna sarılır. O zaman kayınpederinin gözyaşları daha da çok akar. Ayşe onu bu ailede en çok seven kişinin o olduğunu düşündükçe daha da üzülür. Evden çıkınca karanlık merdivenlerde oturup hıçkırarak ağlar.

Babası akşam yemekte baş başa kalırlarsa belki konuşurlar düşüncesiyle onları yalnız bırakır ama Mehmet o akşamki programına yetişmek için acele eder. Yemekten sonra Ayşe'yle çocukları araba vapuruyla Haydarpaşa'ya götürür. Babasıyla istasyonda buluşurlar. Birbirine açılan iki kompartmana yerleşirler. Ranzalarda onlar yataklarda da çocuklar yatacaktır. Çocuklar hayatlarının ilk tren macerasında oldukları için çok eğlenirler. Fakat Ayşe onları anne babanın beraber olmadığı bir hayata sürüklediği için acı duyar.

Sabaha karşı babası mırıltı hâlinde "Çok ama çok üzgünüm kızım, seni koruyamadığım için çok üzgünüm. Bundan sonra çok dikkatli olalım, bir daha hiç üzülme, sakın!" der. Ayşe "Senin kabahatin yok baba. Hayat öyle bir şey işte" diye karşılık verir.

TEMALAR

TOPLUM

Etnik kimlik Ayşe Kulin'in büyük teyzesi Sabahat'in sevdiği genç Ermeni olduğu için yıllarca evlenemezler. Bu ancak evin reisi Ahmet Reşat Bey epeyce yaşlandıktan ve güçten düştükten sonra araya birilerinin girmesiyle ve şartla mümkün olur. Buna göre Aram Müslüman olarak Bâlâ'ya dönüşür. Yine de evlilikleri aile için bir kutlama sebebi olmaz. Bu, etnik kimliğin Ayşe Kulin'in ailesi için ne denli belirleyici olduğunu gösterir. Ancak evlilik konusunda bu denli katı hareket edilmesine rağmen aile dostları arasında gayrimüslimler yer alır. Örneğin, 6-7 Eylül sırasında aile dostları Mari ile Sava'nın akıbetini merak ettikleri için yanlarına gitmeyi düşünürler ve Sava evini bırakmayı reddettiği için sadece Mari ile oğulları Niko'yu misafir ederler.

Sınıf Ahmet Reşat Yediç Osmanlı devrinde seçkin ve nüfuzlu bir devlet adamıyken Cumhuriyet yıllarında konaktan taşıttığı eşyalarını bir apartman dairesine sığdıran bir aile reisine dönüşür. Gücü ve nüfuzu giderek azaldıkça ekonomik olarak da zayıflar. Kızı Sabahat evlenirken bir Ermeni genciyle evlenmesi gerekçe gösterilse de aslında ekonomik gücünün yetmeyişi de kutlama yaptıramamasının önemli bir nedenidir. Dolayısıyla Cumhuriyet Batı eğitimi alarak nüfuzlu konumlar elde etmiş Osmanlı devlet adamlarının sınıfsal gerileme yaşabildiği bir dönemdir denilebilir.

Toplumsal cinsiyet Ayşe Kulin bir kız çocuğu olduğu için daima her bakımdan gözetim altında tutulur. Örneğin, arkadaşının nişanı Ankara'daki evlerinin altında bulunan mekânda düzenlenmesine rağmen zar zor izin alabilir. Bu baskıların bir sonucu olarak özgürlüğü erken yaşta evlilikte bulur ve ailesinin hiç tanımadığı Mehmet Sarper'i annesinin arkadaşının oğlu Güven Osma'ya tercih eder. Bu bakımdan bütün eser Ayşe Kulin'i bu evliliğe sürükleyen gündelik hayatı anlatır gibidir.

Kuşak çatışması Ayşe Kulin'in annesi Sitare de Robert Kolej mezunu eğitilmiş bir kadındır ancak kızının zamanındaki uygulamalar kendi zamanında olmadığı için daima onunla çatışma hâlinindedir.

Örneğin, Ayşe'nin tek başına gitmek istediği her yere kendisini zamanında babasının getirip götürdüğünü iddia eder. Oysa bu, yetişkinlerin dünyasına girmeyi arzulayan Ayşe için rahatsızlık vericidir. Benzer şekilde, Nâzım Hikmet'in şiirleriyle ve Dr. Suna Kili'nin derslerinde öğrendikleriyle siyasi bir kimlik kazanırken de amcası ve anneannesiyle çatışır. Anneannesi siyasete bulaşan herkesin bir bedel ödeyeceğini, amcası ise siyasi bir fikre sahip olmak için henüz çok küçük olduğunu savunmasına rağmen o boyun eğmez. Bu çatışma hâli evlilik fikrinin devreye girmesiyle boyut değiştirir.

Eğitim Ayşe Kulin'in ailesi kızlarının eğitime ne kadar önem verdiğini her fırsatta gösterir. Örneğin, diploma töreninin ardından ona tıpkı düğün hediyesi gibi mücevherler hediye ederler. Ayşe Kulin bunun meyvelerini Londra'da yaşadığı dönemde London School of Economics bünyesine dâhil olarak toplamaya hazırlanırken hamile kalarak ailesinin bu maddi ve manevi yatırımını kişisel bir nitelikten öteye taşıyıp –en azından yirmili yaşlarının başında– bir kariyer temeline dönüştüremez.

POLİTİKA

Çatışma Ayşe Kulin'in babası Muhittin Kulin devlet görevlerinde bulunan bir mühendistir ve liyakat dışı davrandığında bakanla dahi tartışmaktan kaçınmaz. Bu nedenle de sık sık istifa eder. Özellikle Demokrat Parti döneminde müteahhitlik yaptığı sırada inşaatına Vatan Cephesi şubesi açmadığı için siyasi baskı görse de prensiplerinden vazgeçip çatışmayı bırakmaz. Ayşe Kulin babasının bu tavrına daima saygı duyar. Öyle ki ilk doğumunda kayıinvalidesi bebeği emzirmesi için ona rüşvet teklif ettiğinde babasının buna ne denli karşı olduğunu aktaran bir hikâye anlatır ve karşılık olarak kayıinvalidesi prensiplerle yaşamayan devlet görevlilerinin ne kadar zenginleştiğini söylediğinde kendisini babasının kızı olarak tanımlar. Yani Ayşe Kulin'in babasının siyasi çatışmaları ona idealizm aşılar.

İLİŞKİLER

Evlilik ve İhanet Ayşe Kulin evlenirken ailesinden uzakta üniversite okuyacağı bir hayat düşler. Ancak Londra'ya gittiklerinde eşinin yıllardır İngiltere'de yaşamasına rağmen bir okul diploması almayı başaramadığını öğrenir. Üstelik onun diplomayı değersizleştiren yorumlarıyla adeta yıkılır. Bu, onun yaşadığı ilk aldatılımdır. Zaman içinde okumaya söz verdiği okula da gitmediğini fark eder ve İstanbul'a geri döndüklerinde onun başka kadınlara da ilgi duyduğuna tanıklık eder. Ondan ayrılmaya karar verdiğini açıkladığı gün dahi Mehmet'i veda etmenin ağırlığı yerine akşamki programına yetişme telaşı içinde görür.

TARTIŞMA SORULARI

1. Genç Ayşe Kulin hemen her şeyi çok partili düzene geçmiş bir Türkiye'de ve Demokrat Parti'nin baskılarını artırdığı bir dönemde öğrenir ve deneyimler. Bu bağlamda, çok partili düzen onun ailesiyle yaşadığı kuşak çatışmasına nasıl sirayet etmiş olabilir?
2. Genç Ayşe Kulin'in Robert Kolej deneyimi onu yerel kültürle temas veya mesafe, toplumsal cinsiyet gibi bakımlarından nasıl yetiştirmiştir? Bunu Soğuk Savaş'ta Batı bloğuna açık destek veren Türkiye'nin bağlamında nasıl değerlendirmek gerekir?
3. Ayşe Kulin'in bu eseri toplumsal cinsiyet rollerinin ve ataerkil kodların gündelik hayattaki belirleyiciliği hakkında neler söyler?

BİBLİYOGRAFYA

Kulin, Ayşe. *Hayat Dürbünümde Kirk Sene 1941-1964*. İstanbul: Everest, 2011.